

Akademia Wychowania Fizycznego w Krakowie

ANALIZA RYNKU TURYSTYCZNEGO:

لبيئارس اسرائيل

IZRAEL

Anna Dubińska
IV rok/ ORT/Dz
Nr indeksu: 33258

Kraków 2009

Spis treści

Wstęp	4
Rozdział I	5
1.1. Wprowadzenie	5
Położenie i warunki naturalne rozwoju turystyki	5
Historia	7
Ustrój i podział administracyjny	7
Ludność	8
Zatrudnienie w turystyce	10
Gospodarka Izraela	11
Inne wskaźniki społeczno-gospodarcze	12
1.2. Warunki rozwoju turystyki	12
Rejony koncentracji ruchu turystycznego	13
Atrakcje turystyczne	13
Komunikacja	15
Baza noclegowa	16
Rozdział II. Rynek recepcji turystycznej	18
2.1. Izrael w klasyfikacji WTO i jego miejsce w międzynarodowym ruchu turystycznym	18
2.2. Charakterystyka przyjazdów- analiza raportu izraelskiego Centralnego Biura Statystycznego z roku 2008	19
Liczba przyjazdów	19
Długość pobytu	20
Charakterystyka turystów	21
Cele przyjazdów	22
Najczęściej odwiedzane miejsca	24
Liczba noclegów	24
Środki lokomocji	26
Dochody z turystyki przyjazdowej	26
Wydatki turystów	26
Turystyka przyjazdowa a gospodarka	27
Kampania promocyjna 2009	27
Rozdział III. Rynek emisji turystycznej	29

3.1. Aktywność turystyczna mieszkańców Izraela.....	29
3.2. Turystyka krajowa.	30
Liczba wyjazdów.....	30
Zakwaterowanie długość pobytu.....	30
Wydatki.....	31
3.3. Turystyka zagraniczna	31
Liczba wyjazdów.....	31
Środki lokomocji.....	32
Charakterystyka turystów.....	33
Cele podróży.....	34
Wydatki.....	35
Kierunki wyjazdów.....	35
3.4. Obserwowane trendy w izraelskiej turystyce wyjazdowej.	37
Kierunki wyjazdów.....	37
Wydatki.....	38
Wyjazdy zorganizowane.....	38
4.1. Miejsce Izraela w przyjazdach do Polski.....	40
Wykorzystanie bazy noclegowej.....	41
Cele przyjazdów.....	41
Forma organizacyjna przyjazdów.....	43
Środki lokomocji.....	44
Charakterystyka pobytu.....	44
Odwiedzane regiony.....	46
Formy spędzania czasu wolnego podczas pobytu w Polsce.....	47
Cechy społeczno-demograficzne turystów.....	48
Wydatki.....	49
Prognozy.....	49
Zakończenie.....	51
Spis tabel.....	53
Spis wykresów.....	54
Spis rysunków.....	55
Spis fotografii.....	55

Wstęp.

Wobec Izraela trudno pozostać obojętnym. To tu znajduje się olbrzymie, tworzące niesamowite, kontrastowe połączenie nagromadzenie bodźców intelektualnych, duchowych i zmysłowych. Owy różnorodny koloryt dostrzegamy zarówno w krajobrazie i ludziach, a wynika on między innymi z faktu, iż spotykają się tu trzy kontynenty- Afryka, Azja i Europa.

Nie ważne, czy jesteś osobą wierzącą i jakie masz przekonania, miejsce to i tak pobudzi Twoją ciekawość, choćby z niezaprzeczalnego faktu, że Izrael jest kolebką monoteizmu i krainą Biblii, którą większość Europejczyków poznaje już w dzieciństwie na lekcjach religii. Właśnie tu na Ziemi Obiecanej Abraham zawarł przymierze z Bogiem, Chrystus głosił kazania, a Mahomet wzniósł się do nieba. Jedyną, lecz dużą skazą w tym krajobrazie jest niemożność osiągnięcia przez Izraelczyków i Palestyńczyków pokoju, którego brak przyczynia się do okresowych wahań rozwoju gospodarki turystycznej i rodzi konieczność prowadzenia intensywnych kampanii promocyjnych.

Właśnie ze względu na różnorodność tego miejsca oraz osobiste zainteresowania tematyką wpływu konfliktów zbrojnych na turystykę zdecydowałam się przeanalizować izraelski rynek turystyczny.

W niniejszej pracy przedstawię wybrane informacje na temat państwa Izrael, jego predyspozycji do bycia rynkiem recepcji turystycznej oraz jego pozycji jako rynku emisyjnego, ze szczególnym uwzględnieniem roli jaką pełni on w tym zakresie dla Polski.

W opracowaniu pozycji posłużyłam się kompozycją na którą składają się rozdziały oraz podrozdziały, w których informacje zostaną przedstawione w kolejności tematycznej, wyróżnionej szarym zakreśleniem.

W miarę możliwości i dostępności publikacji w tym zakresie tematycznym, tworząc pracę starałam się posłużyć szerokim spektrum danych z różnych źródeł takich jak raporty, przewodniki, czy strony internetowe. W opracowaniu znajdują się tabele, rysunki, wykresy i zdjęcia, które mają za zadanie lepiej zilustrować omawianą problematykę.

Rozdział I. Ogólne informacje o geografii oraz społecznej i makroekonomicznej sytuacji Izraela.

1.1. Wprowadzenie.

Położenie i warunki naturalne rozwoju turystyki.

Izrael leży w Azji Południowo-Zachodniej, nad Morzem Śródziemnym. Powierzchnia kraju, wliczając Wschodnią Jerozolimę i Wzgórza Golan, wynosi 22 072 km² (w tym powierzchnia lądowa – 21 643 km²). Izrael graniczy na północy z Libanem, na wschodzie – z Syrią i Jordanią, na zachodzie (południowo-zachodzie) – z Egiptem, na południu przez zatokę Akaba ma dostęp do Morza Czerwonego. Długość granicy lądowej wynosi 857 km, długość wybrzeża Morza Śródziemnego – 174 km, a Morza Czerwonego – 12 km.

Rys. 1. Mapa Izraela.

Źródło: www.fostertravel.pl.

Terytorium Izraela tworzą cztery krainy. Zachodnią część kraju zajmuje wąska, żyzna i gęsto zaludniona równina Nadbrzeżna. Wnętrze kraju wypełniają wyżyny, pocięte uskoki, ciągnące się od najbardziej górzyszej Galilei(najwyższy szczyt kraju Meran

1208m n.p.m.), na północy, przez Judeę, do płaskowyżu Negew na południu. Wschodnią część kraju to zapadlisko tektoniczne, będące przedłużeniem Wielkich Rowów Afrykańskich. Tu znajduje się Jezioro Tyberiadzkie, odwadniane przez rzekę Jordan oraz Morze Martwe.¹

Izrael jest krajem niedużym, ale o bardzo zróżnicowanych strefach klimatycznych. W południowej i zachodniej części Izraela panuje klimat kontynentalny suchy, w pozostałej części kraju – śródziemnomorski. Tutejsze lato trwa długo(od kwietnia do października), jest upalne i w zasadzie nie pada wówczas deszcz. W tym okresie w Tel Awiwie i na wybrzeżu panuje znaczna wilgotność(średnio 70%), natomiast w wyżej położonych miastach takich jak Jerozolima, jest wyraźnie bardziej sucho(średnio 30%) i chłodniej. Ponieważ Jerozolima leży na wzgórzach, letnie wieczory bywają przyjemnie chłodne. Zima(od listopada do marca) jest na ogół łagodna, ale dość zimna w wyżej położonych rejonach kraju(nocami temperatura spada w okolice 0°C). Krótkotrwale deszcze przeplatają się z pięknym słońcem, Najprzyjemniejsza, słoneczna pogoda panuje w tych miesiącach w okolicach Tyberiady nad Jeziorem Galilejskim, nad Morzem Martwym oraz w Ejlacie, gdzie latem jest niemiłosiernie gorąco. W południowej

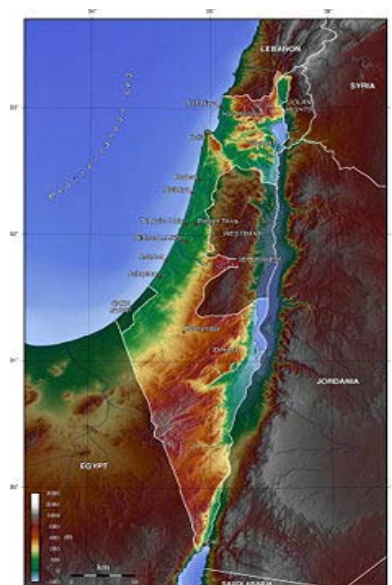
i zachodniej części Izraela panuje klimat kontynentalny suchy, w pozostałej części kraju – śródziemnomorski. Takie ukształtowanie klimatu powoduje duże zróżnicowanie między poszczególnymi obszarami. Średnie temperatury stycznia oscylują w granicach 14-16°C, sierpnia – 28-33°C.²

Tab.1.Przejętne temperatury w styczniu i w sierpniu oraz liczba dni z temperaturami powyżej 30°C oraz poniżej 10°Cw poszczególnych miejscowościach.

Multi-annual averages 1981-2000

Temperatures C°						
Station	Monthly average min/max daily temperature				No. of days per year with temperature	
	January		July			
	Minimum	Maximum	Minimum	Maximum	Above 30°	Below 10°
Jerusalem	6.4	11.8	19.4	29.0	44	116
Tel Aviv	9.6	17.5	23.0	29.4	41	52
Haifa	8.9	17.0	23.0	31.1	87	67
Zefat	4.5	9.4	18.8	29.8	51	146
Beer-Sheva	7.5	16.7	20.5	32.7	126	102
Eilat	9.6	20.8	25.9	39.9	202	44

Źródło: „Israel i Figures 2008:”, www.cbs.gov.il.

Rys. 2. Ukształtowanie powierzchni Izraela.

Źródło: <http://pl.wikipedia.org>.

¹ Red. Z. Kruczek, *Kraje pozaeuropejskie. Zarys geografii turystycznej*, Wydawnictwo Proksenia, Kraków, 2006, s.166-67.

² Brian Bell, *Izrael- przewodnik ilustrowany*, Wydawnictwo Berlitz, Warszawa 2007, s. 352.

Historia.

Ziemia Izraela była święta dla Żydów od czasów biblijnych patriarchów: Abrahama, Izaaka i Jakuba. Według Tory Ziemia Izraela została obiecana Żydom przez Boga jako ich ojczyzna. Znajdują się tutaj najświętsze miejsca judaizmu. Zgodnie z tradycyjną chronologią, około XI wieku p.n.e. pierwszy z wielu izraelskich królów rozpoczął panować nad Ziemią Izraela. Zanim Ziemia Izraela – obszar królestwa izraelskiego – została podbita przez muzułmanów VII wieku, przechodziła kolejno pod panowanie Asyrii, Babilonii, Persji, Grecji, Rzymu i Bizancjum. Żydowska obecność w regionie osłabła po klęsce powstania Bar-Kochby przeciwko cesarstwu rzymskiemu w 135. Skutkiem tego było wygnanie większości Żydów z Ziemi Izraela. Masakry Żydów były kontynuowane przez bizantyjskiego cesarza Herakliusza, który w latach 628–629 nakazał mordować wszystkich złapanych Żydów i zabronił im wstępu do Jerozolimy. Prawdopodobnie wówczas Żydzi osiągnęli najniższą liczebność w Ziemi Izraela. Jednakże wciąż pozostawali obecni w regionie, chociaż wyraźnie przenieśli się z Judei do Galilei. W tym okresie powstały najważniejsze religijne teksty Judaizmu: Talmud Jerozolimski i Miszna^[28]. Ziemia Izraela została około 636 podbita przez muzułmanów. Następnie przechodziła kolejno pod panowanie Ummajjadów, Abbasydów, Fatymidów, Seldżuków, krzyżowców, Sułtanatu Egiptu i Mameluków. W 1517 Ziemia Izraela stała się częścią imperium osmańskiego, które rządziło regionem do XX wieku.

Po I wojnie światowej Liga Narodów zgodziła się na stworzenie Mandatu Palestyny pod brytyjskim pełnomocnictwem, z celem stworzenia "państwowego domu dla żydowskiego narodu". W 1947 Organizacja Narodów Zjednoczonych zgodziła się na podział Palestyny na dwa państwa: żydowskie i arabskie. **14 maja 1948** zgodnie z decyzją ONZ państwo Izrael proklamowało niepodległość, jednak okoliczne państwa arabskie odmówiły zaakceptowania planu i rozpoczęły wojnę. I wojna izraelsko-arabska potwierdziła niepodległość i poszerzyła granice państwa żydowskiego poza zasięg przewidziany przez plan ONZ. Od tamtej pory do dzisiaj Izrael nieustannie tkwi w konflikcie z wieloma ościennymi państwami arabskimi.

Izrael podpisał traktaty pokojowe z Egiptem i Jordanią, są także czynione wysiłki, by kontynuować proces pokojowy z Palestyńczykami.³

Ustrój i podział administracyjny.

Izrael jest republiką parlamentarną. Głową państwa jest prezydent wybierany przez parlament na 7 lat; pełni funkcję głównie reprezentacyjną, ma bardzo ograniczone kompetencje polityczne. Władza ustawodawcza należy do 120-osobowego jednoizbowego parlamentu (Kneset), wybieranego co 4 lata w wyborach powszechnych. Izrael nie ma konstytucji. Zasady ustroju politycznego określają uchwalone przez parlament zwykłą większością głosów Prawa Fundamentalne (Prawa Podstawowe).

Izrael dzieli się na 6 okręgów: Centralny, Hajfa, Jerozolima, Południowy, Północny i Tel Awiw.⁴

---

³ www.wikipedia.pl (odczyt 03.04.2009r.)

⁴ K. Łopaciński, B. Radkowska, *Analiza turystyki przyjazdowej z Izraela do Polski*, s.6.

Tab. 2. Podział administracyjny Izraela.

Okręg	Ośrodek administracyjny	Powierzchnia w tys. km ² *
Centralny	Ramla	1,3
Hajfa	Hajfa	0,9
Jerozolima	Jerozolima	0,7
Południowy	Be'er Sheva	14,2
Północny	Tweria	3,3
Tel Awiw	Tel Awiw-Jaffa	0,2

* Bez Autonomii Palestyńskiej, Wzgórz Golan i wód wewnętrznych.

Źródło: www.encyklopedia.pwn.pl.

Ludność.

W Izraelu mieszka wiele ludzi z różnych stron świata, którzy uważają go za swój dom. Nie można powiedzieć o istnieniu „typowego Izraelczyka”, gdyż napłynęli tu Żydzi z 80 krajów świata. Często pod ich powierzchnością kryje się latynoamerykańska fantazja, europejska uprzejmość, czy też zniewalająca bliskowschodnia gościnność.

W Izraelskim społeczeństwie wyraźnie widać podziały na odrębne grupy, takie jak ultradoksi w czarnych kapeluszach, Żydzi pobożni, ale bardziej nowocześni, zeświecczeni Żydzi europejscy, bardziej tradycjonalistyczni Żydzi azjatyccy, a także rdzenna ludność arabska. 15% Izraelczyków stanowią imigranci z dawnego Związku Radzieckiego, kolorytu krajobrazowi społecznemu dodają zaś Żydzi etiopscy. Coraz częstszym widokiem są eleganccy biznesmeni z Tel- Awiwu, ale pionierski duch jest wciąż żywy i nietrudno spotkać też ogorzałych, szorstkich kibuców.⁵

Izrael charakteryzuje się stałym wzrostem liczby ludności. W latach 2005-2006 wzrost ten wynosił 1,8% rocznie.

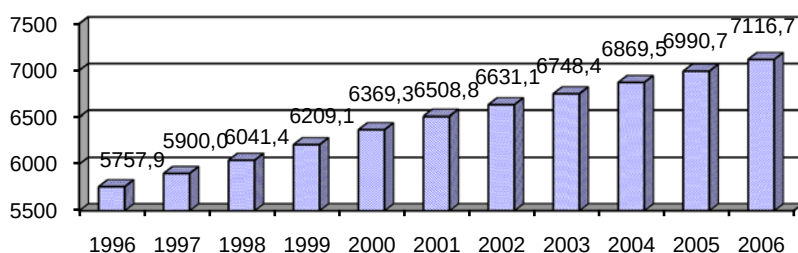
Jego przyczyny to:

- przyrost naturalny, który w latach 2005-2006 osiągał 1,5-1,6% rocznie,
- przyjazdy imigrantów, których udział w ogólnym przyroście wynosił w tym okresie 13,5-13,2%.

⁵ Brian Bell, *Izrael- przewodnik ilustrowany*, Wydawnictwo Berlitz, Warszawa 2007, s. 61.

Wykr.1. Ludność Izraela w latach 1996-2006 (w tys.).

Źródło: *Statistical Abstract of Israel 2007, Central Bureau of Statistics Israel.*

Na koniec 2006 roku Izrael liczył 7 116,7 tys. mieszkańców. Najwięcej osób mieszkało w okręgu Centralnym, najmniej – w okręgach Jerozolima i Hajfa. Strukturę ludności w poszczególnych częściach kraju przedstawia tabela 2.

Tab. 3. Ludność Izraela w podziale terytorialnym.

Region	Ludność w tys.*	Udział w ogólnej liczbie ludności w %
Centralny	1 670,3	23,7
Hajfa	861,1	12,2
Jerozolima	860,7	12,2
Południowy	1 011,6	14,3
Północny	1 194,4	16,9
Tel Awiw	1 196,7	17,0
Ogółem**	7 053,7	100,0

* Przeciętna liczba ludności w 2006 r.

** Dane dotyczące ludności ogółem obejmują mieszkańców izraelskich osiedli w strefie Gazy i północnej Samarii ewakuowanych w sierpniu 2005 r., których nowy adres jest nieznany, nie są więc uwzględnieni w strukturze według okręgów zamieszkania.

Źródło: *Statistical Abstract of Israel 2007, Central Bureau of Statistics Israel.*

Gęstość zaludnienia jest bardzo zróżnicowana: wynosi od 34,5 osób/km² w podokręgu Golan (północny okręg) i 43,8 osób/km² w podokręgu Be'er Sheva (południowy okręg) do 6 997,2 osób/km² w okręgu Tel Awiw. Średnia gęstość zaludnienia wynosi 310,5 os./km².

Izrael jest krajem wysoko zurbanizowanym. Ludność miast stanowi 91,8% ogółu. Największymi miastami, liczącymi ponad 200 tys. mieszkańców, są: Jerozolima (726,6 tys.), Tel Awiw-Jaffa (381,7 tys.), Hajfa (266,7 tys.), Rishon LeZiyyon (220,8 tys.) i Ashdod (202,4 tys.).

Najliczniejszą grupą narodowościową są Żydzi: to 75,9% wszystkich mieszkańców Izraela. Arabowie stanowią 19,8%, a wszyscy pozostali – zaledwie 4,3%.

Dominującą religią jest judaizm: jego wyznawcy stanowią 75,9% ludności. Kolejną pod względem liczebności grupą są muzułmanie (głównie sunnici) – 16,4%; pozostali to

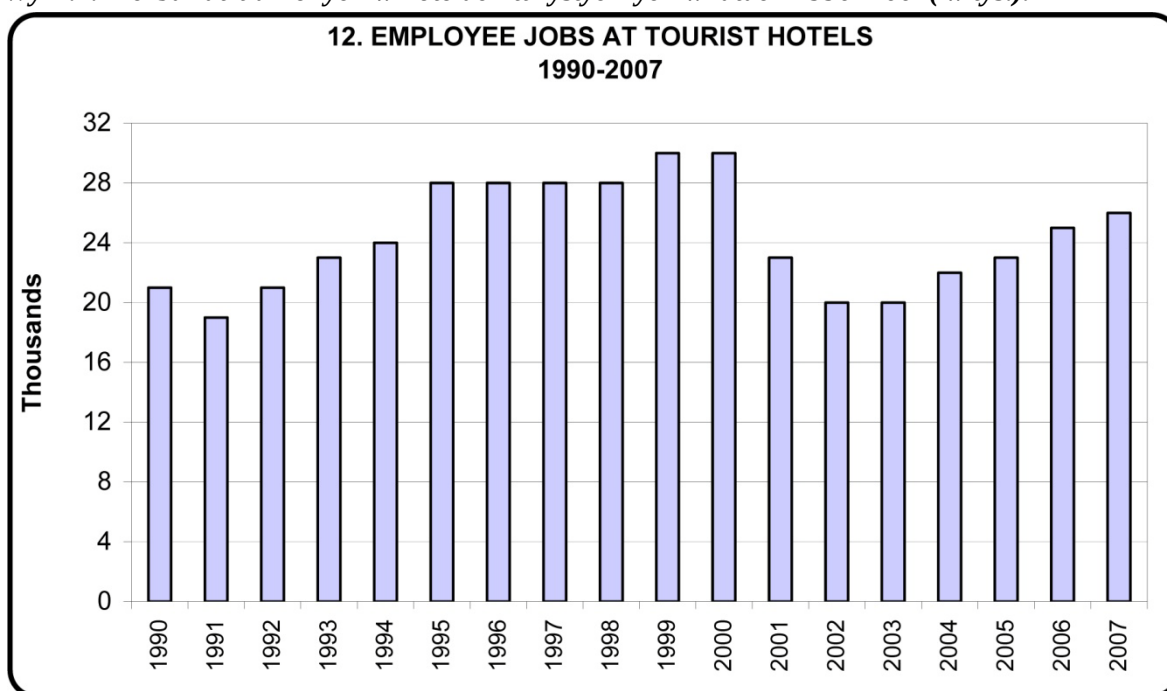
chrześcijanie – 2,1% (w tym Arabowie – 1,7% ogółu), muzułmanie (druzowie) – 1,7% i osoby bez wyznania – 3,9%.

Społeczeństwo Izraela cechuje stosunkowo niska średnia wieku: w 2006 roku dla całej populacji wynosiła ona 28,6 lat (dla kobiet nieco więcej – 29,7).⁶

Zatrudnienie w turystyce.

Na wykresie poniżej możemy prześledzić liczbę zatrudnionych pracowników w hotelach turystycznych w latach 1990- 2007. Najmniej osób w sektorze turystycznym pracowało w latach 2001-2003, co możemy wiązać z atakiem na WTC we wrześniu 2001 roku, po czym zatrudnienie zaczęło wzrastać osiągając w 2007 roku poziom 26 tysięcy zatrudnionych w tym sektorze.

Wykr.2. Liczba zatrudnionych w hotelach turystycznych w latach 1990- 2007(w tys.).

Źródło: www.cbs.il.com.

⁶ K. Łopaciński, B. Radkowska, *Analiza turystyki przyjazdowej z Izraela do Polski*, s. 7-9.

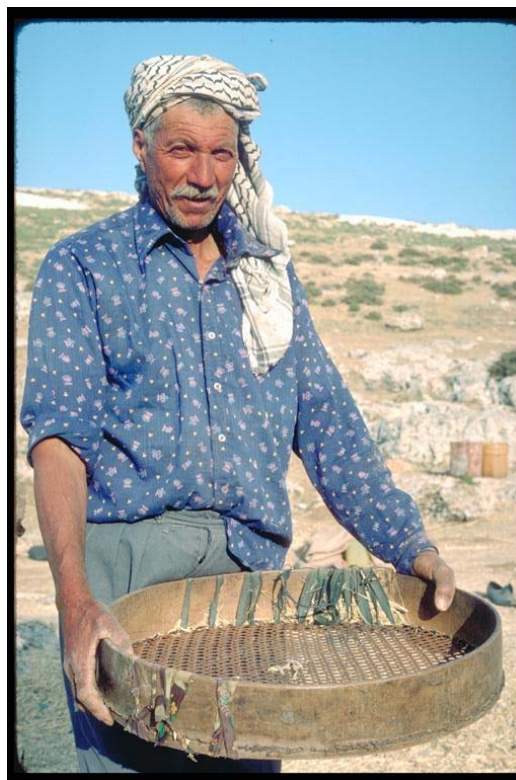
Gospodarka Izraela.

Izrael to kraj o wysoko rozwiniętym przemyśle i intensywnym rolnictwie. Rozwój gospodarki jest jednak utrudniony ze względu na stały konflikt izraelsko-arabski. Przemysł wytwarza 31,7% PKB, rolnictwo — 2,6%, pozostałą część usługi. Widoczny jest znaczny udział sektora państwowego (duże zakłady przemysłowe, banki) i spółdzielczego (rolnictwo) w gospodarce. Duże znaczenie dla gospodarki Izraela mają różne formy pomocy ze strony organizacji żydowskich za granicą i w USA (ok. 5,5 mld dol. USA rocznie). Produkt krajowy brutto na 1 mieszkańca wg parytetu siły nabywczej wynosi 24,6 tys. dol. USA (2002).

Izrael posiada niewielkie zasoby surowców mineralnych. Są to głównie fosfority na Negewie, sole potasowe i sól kamienna nad Morzem Martwym oraz kamienie budowlane i gaz ziemny. Przemysł przetwórczy Izraela jest wysoce wyspecjalizowany, o dużym zapleczu naukowo-badawczym (słynne uczelnie i instytuty naukowe: Uniwersytet Hebrajski, politechnika Technion, Instytut Weizmanna). W kraju tym produkuje się głównie urządzenia wojskowe, aparaturę medyczną, sprzęt laserowy i komputerowy, wyposażenie elektrowni słonecznych. Rozwija się również przemysł chemiczny, włókienniczy i odzieżowy, środków transportu (w tym lotniczy), papierniczy, odsalania wody morskiej oraz obróbka diamentów. Koncentracja zakładów przemysłowych występuje w zespole miejskim Tel Awiwu-Jaffy oraz w Hajfie, Beer Szewa, Petach Tikwa, Aszkelonie.

Rozwój rolnictwa przejawia się przez powiększanie obszarów uprawnych oraz powierzchni nawadnianych terenów (głównie regiony pustynne). Stosuje się tu unikatowe w świecie metody kropelkowego nawadniania roślin. Izrael posiada dobrze rozwinięte sadownictwo (głównie drzewa cytrusowe, oliwki, winorośl, banany, awokado), uprawę zbóż (pszenica, jęczmień), ziemniaków, warzyw, bawełny, orzeszków ziemnych. Istotną jest też hodowla bydła i drobiu w zmechanizowanych farmach oraz owiec, kóz i wielbłądów. Dorze rozwinięte rybołówstwo przybrzeżne i dalekomorskie jest czynnikiem rozwoju głównych portów rybackich, takich jak Hajfa, Akka. Produkcja żywności pokrywa zapotrzebowanie krajowe. Zimą Izrael staje się „szklarnią Europy”, eksportując róże, goździki, melony, pomidory, ogórki, paprykę, truskawki, kiwi, mango i awokado. Dużą rolę w gospodarce kraju odgrywa turystyka. W 2007 roku odnotowano 2,3 mln turystów zagranicznych. Wpływy z turystyki wyniosły 2,4 mld dolarów.

Izrael ma ujemny bilans wymiany handlowej. Wartość eksportu wynosi 40,1 mld dolarów (2005), importu — 43,2 mld dolarów. Eksportuje się urządzenia przemysłowe,

Fot. 1. Arabski farmer. Źródło:
www.goisrael.com.

oprogramowania komputerowe, brylanty, wyroby elektroniczne, tekstylne i chemiczne, żywność (głównie owoce i przetwory owocowe). Import stanowi natomiast ropa naftowa, maszyny i urządzenia, sprzęt transportowy, wojskowy, diamenty. Wymiana handlowa przebiega przede wszystkim z USA, krajami UE (bezcłowa) i Chinami.⁷

Inne wskaźniki społeczno-gospodarcze

W tabeli 9 przedstawiona została struktura wydatków gospodarstw domowych w Izraelu oraz, dla porównania, w Polsce.⁸

Tab. 4. Struktura wydatków gospodarstw domowych (w %).

Towary i usługi	Izrael (2005 r.)	Polska ⁹ (2004 r.)
Żywność i napoje bezalkoholowe	16,3	28,1
Napoje alkoholowe i wyroby tytoniowe		2,7
Odzież i obuwie	3,6	4,9
Użytkowanie mieszkania i nośniki energii	32,3	20,3
Wyposażenie mieszkania	3,9	4,9
Zdrowie	5,1	5,0
Transport	20,4(3)	9,1
Łączność		4,7
Rekreacja i kultura	13,5	6,8
Edukacja		1,5
Restauracje i hotele	4,9	1,8
Pozostałe towary i usługi		10,2

* Oszacowania GUS obejmują strukturę wydatków na członka gospodarstwa domowego.

Źródło: *Statistical Abstract of Israel 2007, Central Bureau of Statistics Israel; Sytuacja gospodarstw domowych w 2004 r. w świetle wyników badań budżetów gospodarstw domowych, GUS 2005.*

Jak możemy zauważyć wydatki na szeroko pojętą rekreację w połączeniu z edukacją oraz sektor restauracji i hoteli połączony z innymi usługami kształtują się na dość wysokim poziomie, kolejno odpowiednio 13,5% i 4% z całego budżetu domowego.

1.2. Warunki rozwoju turystyki.

Izrael przytłacza ogromem wrażeń. Nigdzie właściwie nie można znaleźć tak dużego nagromadzenia bodźców duchowych, intelektualnych i zmysłowych. Spotykają się tu trzy kontynenty- Afryka, Azja i Europa- a z owego zetknięcia, widocznego i w krajobrazach, i w ludziach, powstaje interesujące połączenie atrakcji dla ciała i ducha.

⁷ <http://encyklopedia.pwn.pl> (data odczytu: 03.04.2009).

⁸ K. Łopaciński, B. Radkowska, *Analiza turystyki przyjazdowej z Izraela do Polski*, s.8-12.

⁹ Oszacowania GUS obejmują strukturę wydatków na członka gospodarstwa domowego.

Rejony koncentracji ruchu turystycznego

Podział kraju na rejony turystyczne zaproponowany przez doktora Zygmunta Kruczkę nawiązuje do krain historycznych opisanych w tekstach biblijnych. Wyróżniamy zatem trzy rejony: Nizinę Nadbrzeżną, Judeę oraz Galileę.

Atrakcje turystyczne

Do ważniejszych ośrodków turystycznych Niziny Nadbrzeżnej można zaliczyć dawne miasta fenickie na północy oraz porty filistyńskie na południu. **Akka**, która była dawną stolicą krzyżowców jest obecnie typowym miastem arabskim z zachowanymi murami miejskimi oraz cytadelą.

Znanym kąpieliskiem nad Morzem Śródziemnym jest **Netania** położona w pobliżu starożytnego miasta rzymskiego Cezarei z I w. p.n.e.

Góra Karmel to prastare sanktuarium żydowskie i chrześcijańskie Stella Maris, które odgrywa ważną rolę w ruchu pielgrzymkowym. W jego pobliżu leży **Hajfa** – jedno z większych miast, znane z ogrodów, portu i licznych zabytków.

W rejonie Niziny Nadbrzeżnej leży również największa aglomeracja kraju czyli **Tel Awiw-Jaffa**. Jaffa jest miastem starym i ma arabski charakter.¹⁰ Tel Awiw natomiast założony został w 1909 roku i mieści się w nim większość ambasad. W latach 1949 - 1995 Polska i niektóre inne państwa uznawały Tel Awiw za stolicę Izraela. W lipcu 2003 miejska zabudowa Tel Awiwu, pochodząca z lat 1930-1950, została umieszczona na Liście Światowego Dziedzictwa Kulturalnego i Przyrodniczego UNESCO.¹¹

Fot. 2. Tarasy - ogrody bahaickie - Góra Karmel – Hajfa. Źródło: www.bahai.org.pl.

¹⁰ Red. Z.Kruczek, *Kraje pozaeuropejskie. Zarys geografii turystycznej*, Wydawnictwo Proksenia, Kraków, 2005, s.158.

¹¹ <http://pl.wikipedia.org> (data odczytu: 02.04.2009).

Największym i najważniejszym centrum turystycznym Judei jest **Jerozolima** – ogłoszona przez Izrael stolica kraju. Miasto to, uważane za siedzibę królów żydowskich i centrum judaizmu, od I w. n.e. ściśle związane jest też z chrześcijaństwem a od VII w. również z islamem. Leżąca w pagórkowatym krajobrazie, na wysokości 770 m. n.p.m. Jerozolima tylko w części zachodniej należy do Izraela (Nowe Miasto). Część wschodnia (Stare Miasto) znajduje się od roku 1967 pod okupacją tego państwa. Bogactwo zabytków z różnych epok przyciąga do Jerozolimy turystów z całego świata. W obrębie Starego miasta, otoczonego murami z wieżami i bramami XVI w., można podziwiać zabytki starożytne. Na szczególną uwagę zasługuje Ściana Płaczu, która jest pozostałością zewnętrznego muru drugiej Świątyni Jerozolimskiej z VI w. p.n.e. (zbudowanej na miejscu świątyni wzniesionej przez Salomona). Zabytkami muzułmańskimi są meczety: Kubbat as-Sachraz (zwany meczetem Omara lub Kopułą na Skale) z VII w. oraz Al.-Aksa, który jest jedną z najważniejszych świątyń muzułmańskich na świecie. Innymi cennymi obiektami są: chrześcijańskie budowle sakralne jak Bazylika Grobu Pańskiego (oprócz grobu Chrystusa w kościele znajduje się także Golgota, a więc skała na której wetknięto krzyż w czasie ukrzyżowania Jezusa). Cały zespół Starego Miasta został wpisany na Listę Światowego Dziedzictwa Kulturalnego i Przyrodniczego UNESCO. Ponadto znajdują się tu liczne muzea, wśród których istotniejsze to Muzeum Instytutu Pamięci Holocaustu – Yad Vashen oraz muzeum zwojów z Kumran. Zachodnia część Jerozolimy obfituje w budowle nowoczesne, np. siedziba Knesetu – izraelskiego parlamentu.

Rys.3. Plan Jerozolimy. Źródło: zbiory dr Z. Kruczką.

W odległości kilku kilometrów od Jerozolimy leży **Betlejem** – sanktuarium z IVw. z Bazyliką Narodzenia Pańskiego oraz licznymi klasztorami i kościołami. Innymi ciekawymi miastami w Judei są Emaus z sanktuarium Łamania Chleba, Jerycho uważane za najstarsze miasto świata oraz Hebron – dawna stolica państwa żydowskiego i święte miasto islamu.¹²

Fot. 3. Betlejem- Bazylika Narodzenia. Źródło: www.fotosik.pl

Galilea uważana jest za kolebkę chrześcijaństwa. W jej Obrębie znajduje się wiele znanych ośrodków kultowych, m.in. Nazaret (miejsce, w którym archanioł Gabriel zwiastował Marii narodzenie Jezusa), Kana Galilejska. W pobliżu Góry Tabor (znanej głównie z rozległej panoramy oraz ruin obiektów sakralnych z różnych epok), nad Jeziorami Tyberiadzkimi – Genezaret, Galilejskie, często przebywał Chrystus.

Nowoczesne miasto i uzdrowisko **Tyberiada**, w którym zachował się zamek krzyżowców, związane jest natomiast z judaizmem. Podobnie jak Safed skrywający w synagodze Abuhab Torę pochodzącą z Hiszpanii.

W południowej części kraju, na terenie pustynnej krainy Negew znajduje się miejscowość **Beer Szewa** z najstarszymi wykopaliskami (4000 lat p.n.e.).¹³

Komunikacja.

Izrael posiada dobrze rozwiniętą sieć komunikacyjną, na którą składa się 17,4 tys. km dróg samochodowych oraz 853 km linii kolejowych. Główny szlak komunikacyjny stanowi autostrada Akka – Tel Awiw-Jaffa – Jerozolima. Do najważniejszych portów morskich należą Hajfa i Aszdod nad Morzem Śródziemnym, Ejlat nad Morzem Czerwonym. Międzynarodowy port lotniczy znajduje się w Lod (na południowy wschód od Tel Awiwu-Jaffy), natomiast loty czarterowe z Europy obsługuje lotnisko w Ejłacie.¹⁴

¹² Red. Z.Kruczek, *Kraje pozaeuropejskie. Zarys geografii turystycznej.*, Wydawnictwo Proksenia, Kraków, 2005, s.158

¹³ Z .Kruczek, *Kraje pozaeuropejskie. Zarys geografii turystycznej.*, Wydawnictwo Proksenia, Kraków, 2005, s.158-159

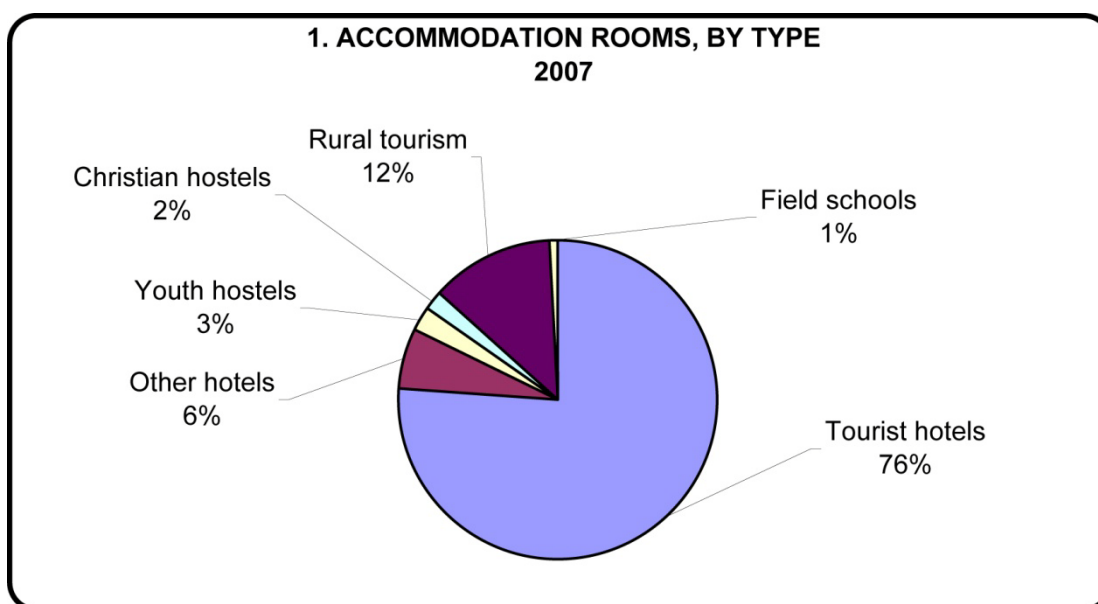
¹⁴ <http://encyklopedia.pwn.pl> (data odczytu: 02.04.2009)

Baza noclegowa.

Według danych Central Bureau of Statistics w Izraelu w 2007 roku było 331 hoteli turystycznych z ponad 115 tys. miejsc noclegowych. Od 1990 roku liczba hoteli wzrosła o ponad 50%. Jednak liczba hoteli od 2001 roku zmalała o 8 obiektów. Średnie obłożenie pokoi tych hoteli w ostatnich latach wzrosło z około 45% (2001r.) do ponad 60% (2007r.).

Inną bazę stanowią obiekty agroturystyczne (w kibucach i innych spółdzielniach oraz kwatery prywatne). W 2007 roku było w nich prawie 26 tys. miejsc noclegowych. Tanią bazę noclegową stanowią młodzieżowe hostele (Youth Hostels Association), których w 2007 roku było 27 z przeszło sześcioma tysiącami miejsc noclegowych. Liczba takich obiektów w ostatnich latach spada, dlatego ich obłożenie rośnie (w 2007r. – 40,6%).¹⁵ Dla porównania, w Polsce w 2007 roku było 6718 obiektów bazy noclegowej z przeszło 582 tys. miejsc noclegowych.¹⁶

Wykr.3. Rodzaje zakwaterowania, według typów w 2007r.(w %).

Źródło: www.cbs.il.com.

¹⁵ Central Bureau of Statistics, *Tourism In Israel 2007*, <http://www1.cbs.gov.il> (data odczytu: 02.04.2009)

¹⁶ <http://www.intur.com.pl> (data odczytu: 02.04.2009).

Fot.4. Wnętrze hotelu SPA Club Hotel nad Morzem Martwym. Źródło: www.salamat.co.il.

Rozdział II. Rynek recepcji turystycznej.

2.1. Izrael w klasyfikacji WTO i jego miejsce w międzynarodowym ruchu turystycznym.

W celach statystycznych Międzynarodowa Organizacja Turystycznej włączyła Izrael do Regionu Europejskiego, a subregionu Europy Południowo-Śródziemnomorskiej). Ujmując region całościowo w roku 2007 w całym Regionie Europejskim odnotowano 484,4 miliony przyjazdów turystów (jest to 4,8% więcej niż w roku 2006). W subregionie Europy Południowo-Śródziemnomorskiej wielkość przyjazdów wyniosła 176,2 miliona, odnotowując siedmioprocentowy wzrost w stosunku do roku poprzedniego. Udział Izraela w przyjazdach do całego subregionu jest niewielki i wynosi 1,3%.

Tab. 5. Przyjazdy turystów zagranicznych do poszczególnych regionów wg UNWTO.

	International Tourist Arrivals (million)						Market share (%)	Change (%)		Average annual growth (%)
	1990	1995	2000	2005	2006	2007*	2007*	06/05	07*/06	'00-'07*
World	436	536	683	803	847	903	100	5.5	6.6	4.1
Europe	262.6	311.3	393.5	440.3	462.2	484.4	53.6	5.0	4.8	3.0
Northern Europe	28.6	35.8	43.7	52.8	56.4	57.6	6.4	6.8	2.2	4.0
Western Europe	108.6	112.2	139.7	142.4	149.5	154.9	17.1	5.0	3.6	1.5
Central/Eastern Europe	31.5	60.6	69.4	87.8	91.5	95.6	10.6	4.2	4.5	4.7
Southern/Mediter. Eu.	93.9	102.7	140.8	157.3	164.8	176.2	19.5	4.7	7.0	3.3
Asia and the Pacific	55.8	81.8	109.3	154.6	167.0	184.3	20.4	8.0	10.4	7.8
North-East Asia	26.4	41.3	58.3	87.5	94.3	104.2	11.5	7.7	10.6	8.6
South-East Asia	21.1	28.2	35.6	48.5	53.1	59.6	6.6	9.4	12.2	7.6
Oceania	5.2	8.1	9.2	10.5	10.5	10.7	1.2	0.4	1.7	2.2
South Asia	3.2	4.2	6.1	8.1	9.1	9.8	1.1	11.8	8.2	7.1
Americas	92.8	109.0	128.2	133.4	135.8	142.5	15.8	1.9	4.9	1.5
North America	71.7	80.7	91.5	89.9	90.6	95.3	10.6	0.8	5.2	0.6
Caribbean	11.4	14.0	17.1	18.8	19.4	19.5	2.2	3.4	0.1	1.9
Central America	1.9	2.6	4.3	6.4	7.1	7.7	0.9	9.9	9.6	8.6
South America	7.7	11.7	15.3	18.2	18.7	19.9	2.2	2.8	6.4	3.9
Africa	15.2	20.1	27.9	37.3	41.4	44.4	4.9	11.0	7.4	6.9
North Africa	8.4	7.3	10.2	13.9	15.1	16.3	1.8	8.4	7.9	6.8
Subsaharan Africa	6.8	12.8	17.7	23.3	26.3	28.2	3.1	12.6	7.1	6.9
Middle East	9.6	13.7	24.4	37.8	40.9	47.6	5.3	8.2	16.4	10.0

Source: World Tourism Organization (UNWTO) ©

(Data as collected by UNWTO, 2008)

Źródło: UNWTO, *Tourism Highlights 2008 Edition*.

Kolejny ważnym wskaźnikiem powiązany nieodłącznie z ilością przyjazdów turystów zagranicznych są dochody z turystyki. 2007 rok zakończył się uzyskaniem przez cały

region Europejski dochodu z turystyki zagranicznej w wysokości 433,4 mld dolarów, a subregion Europy Południowo-Śródziemnomorskiej – 166,4 mld dolarów. Zauważamy, że jest to najwięcej w tym regionie). Udział Izraela w zyskach w tym zakresie wyniósł 2,4 mld dolarów.¹⁷

Tab. 6. Dochody z turystyki zagranicznej wg UNWTO.

International Tourism Receipts	Change				US\$			Euro		
	local currencies,			Share	Receipts		Receipts		per arrival	
	constant prices (%)				(billion)		(billion)			
	05/04	06/05	07*/06	(%)	2006	2007*	2007	2006	2007*	2007
World	3.1	5.1	5.6	100	742	856	950	591	625	690
Europe	1.7	3.9	2.7	50.6	376.9	433.4	890	300.2	316.2	650
Northern Europe	8.4	7.7	3.9	8.1	60.3	69.7	1,210	48.0	50.8	880
Western Europe	-0.2	3.7	2.1	17.4	131.6	149.1	960	104.8	108.8	700
Central/Eastern Europe	0.1	8.2	8.6	5.6	38.2	48.3	510	30.4	35.3	370
Southern/Mediterr. Eu.	1.4	1.6	1.1	19.4	146.9	166.4	940	117.0	121.4	690
Asia and the Pacific	4.2	11.1	11.4	22.1	156.5	188.9	1,020	124.7	137.9	750
North-East Asia	7.9	12.1	12.5	10.4	75.2	89.2	860	59.9	65.1	620
South-East Asia	0.0	16.0	13.0	6.3	43.6	54.0	910	34.7	39.4	660
Oceania	1.0	2.5	8.1	3.8	26.6	32.3	3,020	21.2	23.6	2,200
South Asia	4.1	10.7	5.4	1.6	11.2	13.4	1,370	8.9	9.8	1,000
Americas	4.3	1.8	6.4	20.0	154.1	171.1	1,200	122.7	124.9	880
North America	4.5	0.8	7.4	14.6	112.5	125.1	1,310	89.6	91.3	960
Caribbean	3.3	1.9	-0.4	2.6	21.7	22.6	1,160	17.3	16.5	850
Central America	9.3	10.3	8.9	0.7	5.5	6.3	810	4.4	4.6	590
South America	2.0	6.8	8.0	2.0	14.4	17.2	860	11.5	12.5	630
Africa	10.9	10.5	7.5	3.3	24.6	28.3	640	19.6	20.6	460
North Africa	15.3	19.1	8.7	1.2	8.7	10.3	640	6.9	7.5	460
Subsaharan Africa	8.8	6.5	6.9	2.1	15.9	18.0	640	12.7	13.1	470
Middle East	2.5	3.6	6.3	4.0	29.9	34.2	720	23.8	25.0	520

Source: World Tourism Organization (UNWTO) ©

(Data as collected by UNWTO, 2008)

Źródło: UNWTO, Tourism Highlights 2008 Edition.

2.2. Charakterystyka przyjazdów- analiza raportu izraelskiego Centralnego Biura Statystycznego z roku 2008.

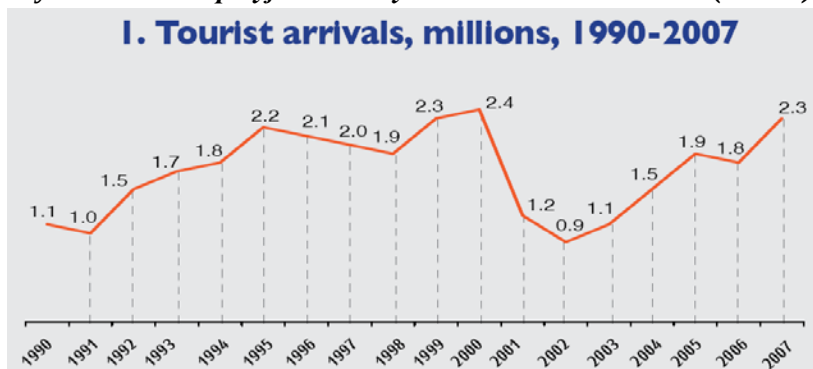
Liczba przyjazdów.

W 2007 roku odnotowano 2,3 mln przyjazdów turystów do Izraela, czyli o 24% więcej niż w roku 2006. W pierwszej połowie roku 2007 liczba przyjazdów była o 4% niższa niż w analogicznym okresie roku 2006, natomiast w drugiej połowie roku 2007 liczba przyjazdów była aż o 64% wyższa niż w tym okresie w 2006 roku.

Można wnioskować, że duże wahania okresowe w przyjazdach turystów tak jak np. w okresie od 2000- 2005 roku wynikają z niestabilności sytuacji politycznej w kraju.

¹⁷ UNWTO, Tourism Highlights 2008 Edition.

Wykr.4. Rozkład przyjazdów turystów w latach 1990- 2007(w mln).

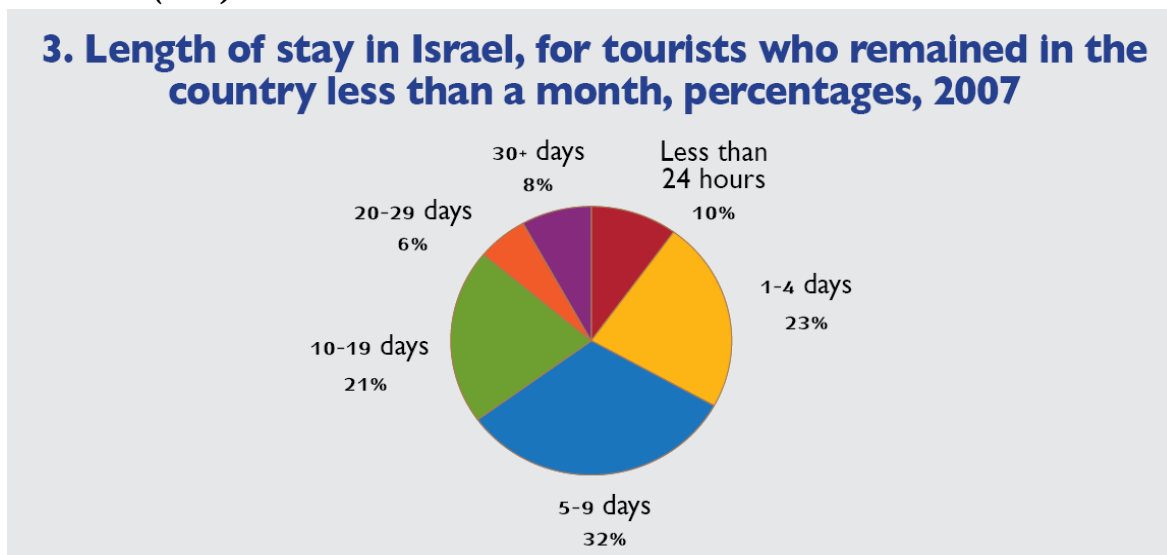
Źródło: <http://www1.cbs.gov.il>.

Długość pobytu.

W 2007 roku, długość pobytu 92% turystów, pozostających w Izraelu krócej niż miesiąc kształtowała się w granicach 7,6 dnia, czyli o niespełna dzień krócej niż w roku 2006 (8,5 dnia). Jak widzimy na poniższym wykresie 23% turystów wybrało pobyt krótszy niż 5 dni (w 2006 roku było to 25%), a aż 10 procent z nich pozostawało na terenie Izraela krócej niż 24h.

W związku z powyższym zauważalna jest tendencja do skracania czasu podróży tym krajem.

Wykr.5. Długość pobytu w Izraelu, turystów przebywających w kraju mniej niż miesiąc w 2007 roku(w %).

Źródło: <http://www1.cbs.gov.il>.

Charakterystyka turystów.

Przez ostatnie dwa lata, Izrael odnotował rekordową ilość turystów z całego świata i ustanowił nowy rekord w liczbie turystów ze Stanów Zjednoczonych.

W roku 2007 największą łączną liczbę przyjazdów turystów odnotowano z kontynentu europejskiego, stanowiła ona 57% ogółu. Pozostałe kraje emisyjne to: Ameryka (31%), Azja (8%), Afryka (3%) oraz Oceania (1%).

Natomiast państwem- liderem 2007r. w przyjazdach do Izraela okazały się Stany Zjednoczone (542 tys.). W tym sukcesie udział mieli zwłaszcza ewangeliczni chrześcijanie z USA, którzy prawdopodobnie są grupą najbardziej wspierającą Izrael na świecie. Jak podają statystyki, ewangeliczni Amerykanie stanowią jedną trzecią turystów odwiedzających Izrael, zaraz po amerykańskich Żydach.

Duże znaczenie emisyjne mają również kraje europejskie takie jak Francja, Wielka Brytania, Niemcy oraz Rosja, która zanotowała największy wzrost w liczbie przyjazdów w stosunku do roku 2006.

Tab. 7. Przyjazdy turystów według krajów w latach 2001-2007.

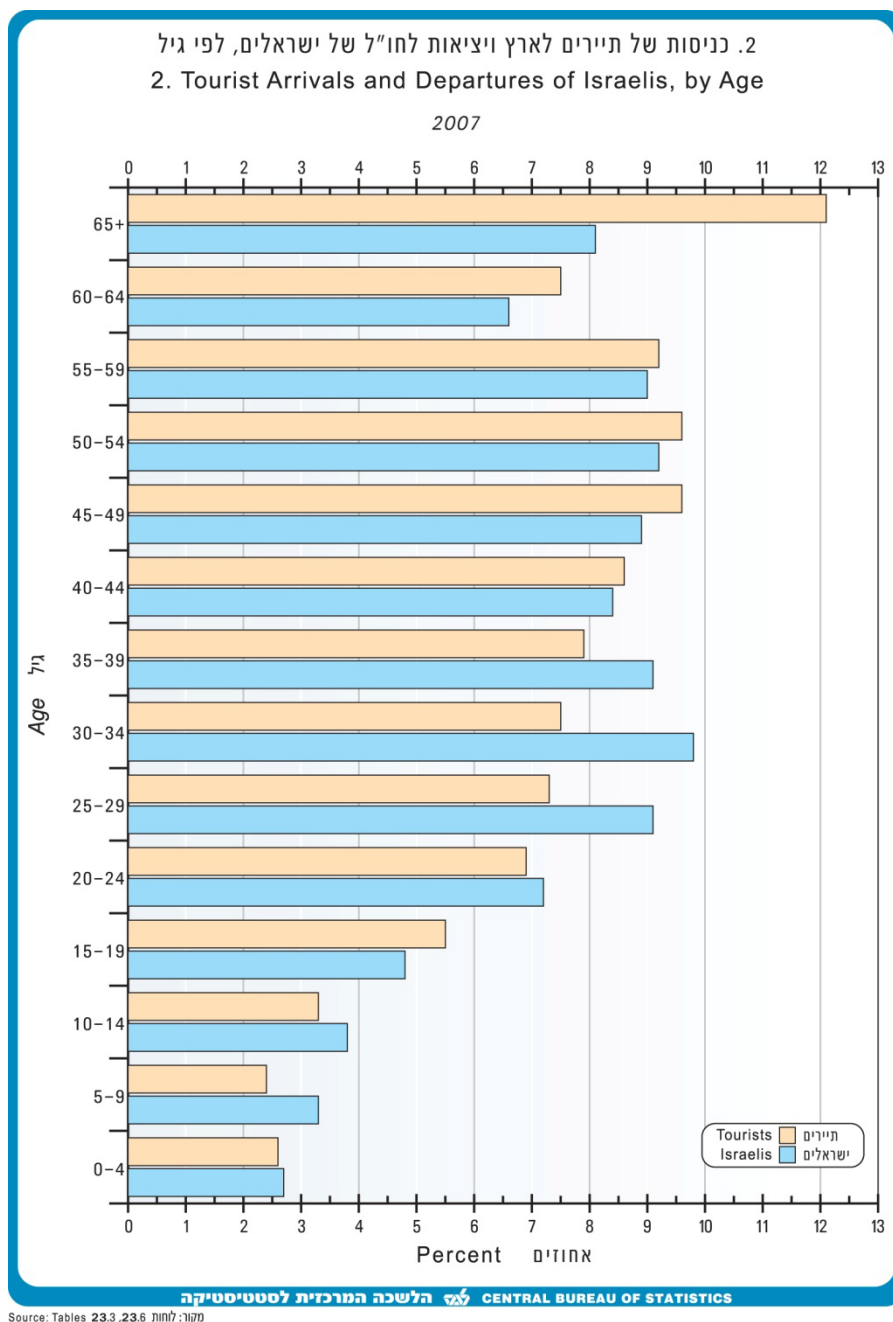
4. Tourist arrivals, by selected countries, 2001-2007

Country of origin	Thousands						2007	% change 2007/2006	% Jews
	2001	2002	2003	2004	2005	2006			
Total	1,196	862	1,063	1,506	1,902	1,822	2,267	24	44
USA	266	206	272	379	457	494	542	10	55
France	129	117	174	257	311	251	246	-2	84
Russia	56	37	41	56	68	73	193	164	41
UK	140	97	104	146	157	161	172	7	74
Germany	66	39	49	76	105	90	101	13	15
Italy	25	17	26	42	73	58	82	41	16
Canada	34	25	31	44	51	51	59	15	40
Netherlands	43	23	27	40	50	43	42	-3	18

Źródło: <http://www1.cbs.gov.il>.

W 2007 roku Izrael najczęściej odwiedzali ludzie w wieku 65 lat i więcej(ok.12,3 %), natomiast najmniej liczą grupę stanowili turyści w wieku 5-9 lat(ok.2,5%).

Wykr.6. Wiek przyjeżdżających (pomarańcz) w roku 2007.

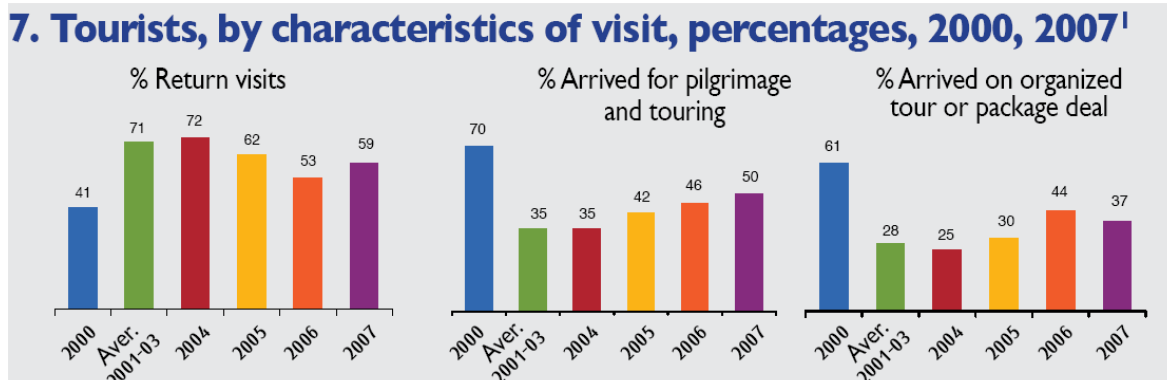
Źródło: www.cbs.il.com.

Cele przyjazdów.

W okresie od pierwszej połowy 2006 roku do pierwszej połowy 2007 roku nastąpił wzrost odwiedzających Izrael po raz kolejny z 53% do 59% ogółu. Utrzymuje się przy tym tendencja do :

- ciągłego zwiększania się liczby wizyt pielgrzymkowych oraz krajoznawczych po załamaniu w 2001 roku (wzrost do 2007 roku aż o 15%),
- zmniejszania liczby przyjazdów zorganizowanych (z 44% do 37%), w rezultacie spadł odsetek turystów odwiedzających główne rejony turystyczne.

Wykres.7. Turyści według charakteru przyjazdu w latach 2000-2007 (w %).

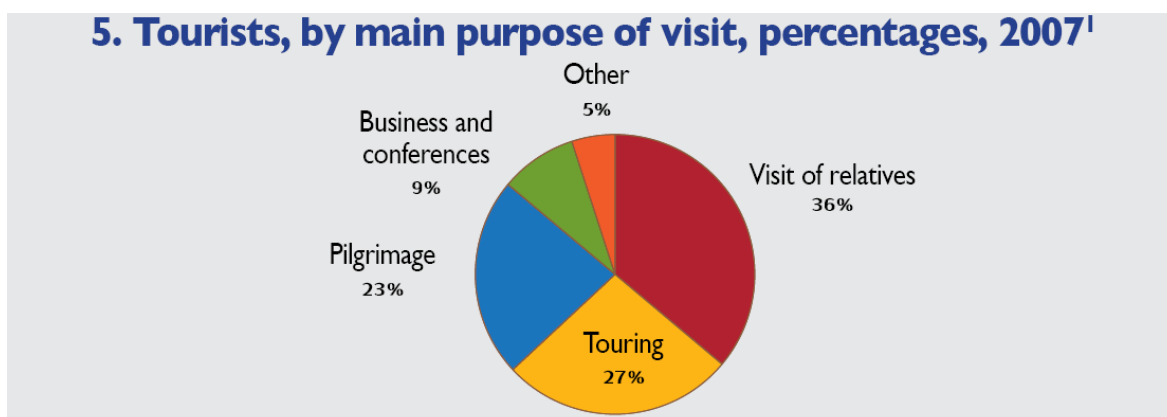

Źródło: <http://www1.cbs.gov.il>.

Segregując cele przyjazdów od najczęstszych do najrzadszych, sytuacja w 2007 roku kształtowała się następująco:

1. odwiedziny krewnych i znajomych- 36%,
2. przyjazdy w celach typowo turystycznych- 27%,
3. nieco mniej pielgrzymki- 23%,
4. turystyka biznesowa oraz konferencyjna stanowi- 9% wszystkich wizyt.

Wykr.8. Cele przyjazdów do Izraela w 2007 (w %).

Źródło: <http://www1.cbs.gov.il>.

Może dziwić pierwszeństwo odwiedzin krewnych i znajomych nad celami typowo turystycznymi i pielgrzymkowymi. Może to wynikać z niejednokrotnej diaspory jaką przeżywali i przebywają jeszcze dziś w związku z burzliwą historią narodu. Wielu z nich osiadła w Izraelu, co budzi konieczność częstego podróżowania tam w celu odwiedzin bliskich

Najczęściej odwiedzane miejsca.

Miastem, które jest przyciąga najwięcej turystów jest Jerozolima (w 2007 roku przyjechało do niej 71% turystów) oraz Tel Awiw – Jaffa (54% turystów). Innym rejonem skupiającym duży ruch turystyczny jest Morze Martwe (42%) oraz Galilea (37%). Miejsca o mniejszej popularności to Hajfa (23 %) oraz Eljat (17%).

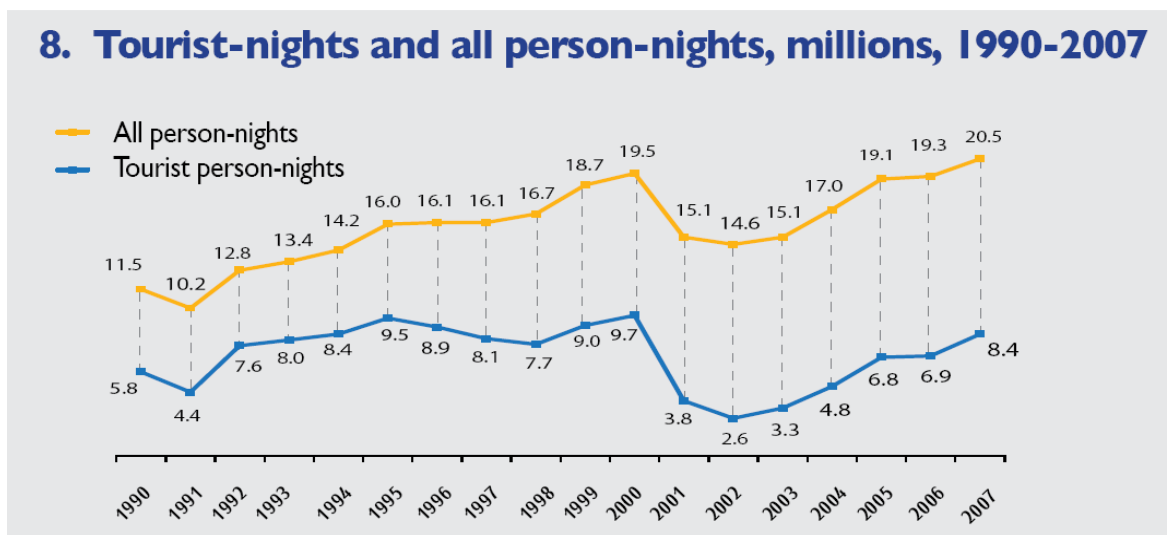
Liczba noclegów.

W 2007 roku zanotowano 8,4 miliona noclegów w hotelach turystycznych co stanowi 23% więcej niż w roku poprzedzającym (w drugiej połowie 2006 roku odnotowano spadek spowodowany trwaniem Drugiej Wojny Libańskiej).

Względny udział noclegów turystycznych może pomóc nam w wyznaczeniu poziomu turystyki przyjazdowej:

- w roku 2000, który był szczytowym w turystyce, noclegi turystyczne stanowiły aż 50% ogółu.
- latach 2001-2003, kiedy spadł poziom turystyki przyjazdowej, noclegi turystyczne stanowiły przeciętnie 22% wszystkich noclegów (rzutowało na to załamanie w turystyce, jakie nastąpiło po wydarzeniach z 2001 roku),
- w roku 2004 wskaźnik ten wzrasta do 28%,
- w latach 2005-2006 do 36%,
- a w roku 2007 do 41%.

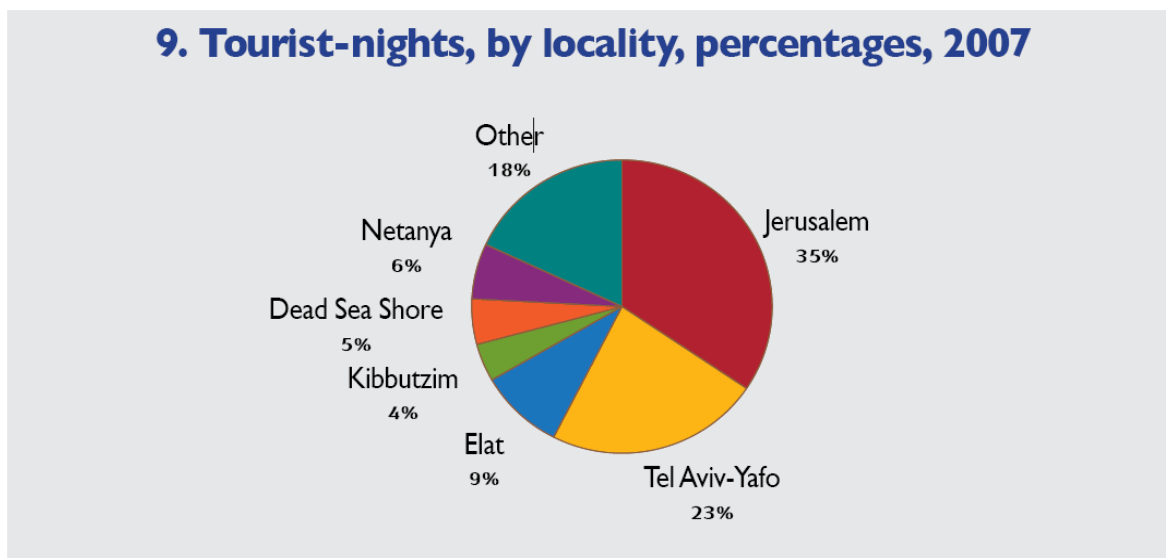
Wykr.9. Noclegi turystyczne oraz wszystkie noclegi w latach 1990- 2007(w mln).

Źródło: <http://www1.cbs.gov.il>.

Turyści przyjeżdżający do Izraela najczęściej na nocleg wybierają takie miasta jak Jerozolima (35% noclegów), Tel Awiw – Jaffa (23%) oraz Eljat (9%).

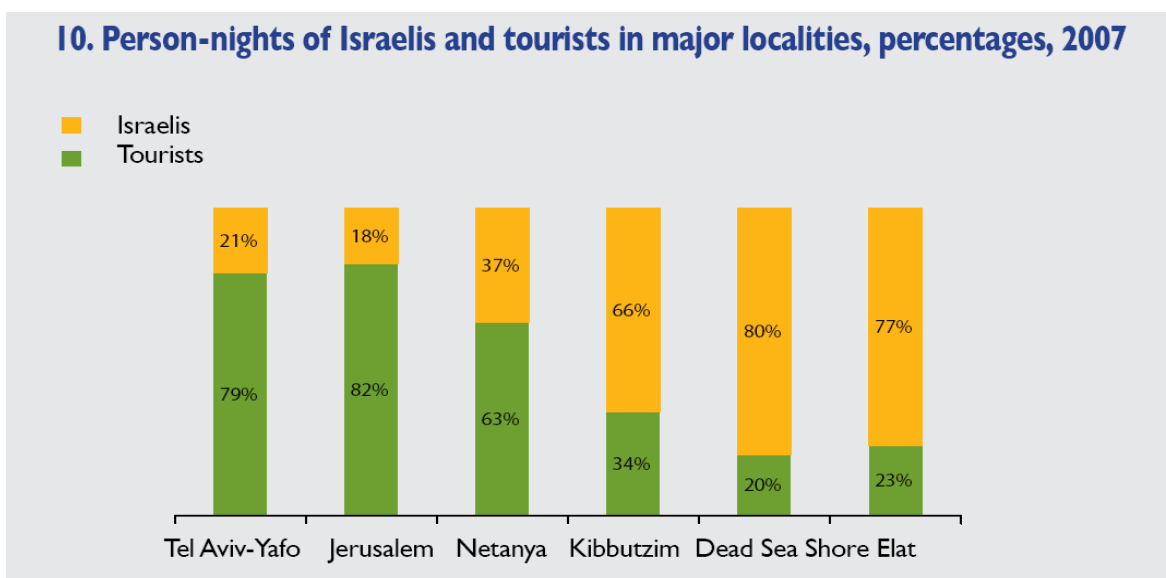
Wykr.10. Noclegi turystyczne według lokalizacji w 2007 roku (w%).

Źródło: <http://www1.cbs.gov.il>.

Patrząc na poniższy wykres, widzimy, że w miastach takich jak Tel Awiw czy Jerozolima częściej z noclegów korzystają turyści zagraniczni niż Izraelici. Natomiast w rejonie Morza Martwego oraz Eljacie sytuacja wygląda odwrotnie.

Wykr.11. Noclegi Izraelitów oraz turystów zagranicznych w 2007 roku w najważniejszych regionach (w%).

Źródło: <http://www1.cbs.gov.il>.

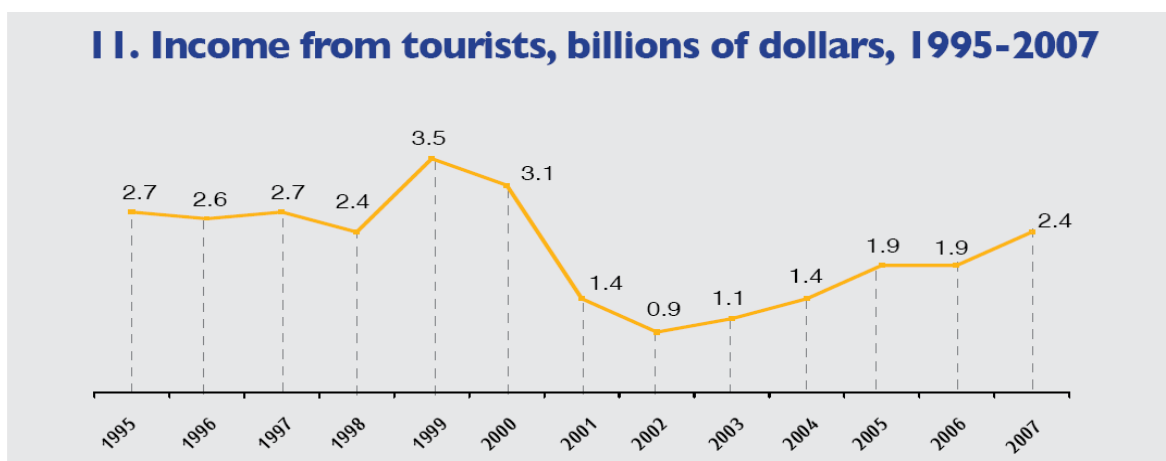
Środki lokomocji.

Większość turystów odwiedzających Izrael w 2007 roku wybierało drogę powietrzną, jest to aż 1,8 mln. przyjazdów (czyli o 14% więcej niż w roku 2006). Drugą najczęściej wybierana była droga lądowa- 477 tys. przyjazdów (wzrost o 87%), natomiast najrzadziej turyści korzystali z drogi morskiej- to liczba około tysiąca przyjazdów.

Dochody z turystyki przyjazdowej.

W 2007 roku dochód Izraela z turystyki przyjazdowej wyniósł 2,4 miliarda dolarów, to o 26% więcej w porównaniu z rokiem poprzednim. Na przestrzeni ostatniego dziesięciolecia rekordowy był rok 1999, kiedy to dochód ten wyniósł aż 3,5 miliarda dolarów.

Wykr.12. Dochody z turystyki w latach 1995-2007 (w mld USD).

Źródło: <http://www1.cbs.gov.il>.

Wydatki turystów.

Przeciętny turysta będąc w Izraelu wydaje 968 dolarów (włączając opłaty poniesione za granicą). W roku 2007 do największych wydatków skłonni byli turyści amerykańscy – przeciętnie pozostawiali tutaj 1186 dolarów. Natomiast Europejczycy wydawali średnio 755dolarów, Azjaci - 947 dolarów, a Afrykanie – 984 dolary.

Wykr.13. Wydatki turystów w Izraelu ze względu na kraj pochodzenia w 2007 (w USD).

Źródło: <http://www1.cbs.gov.il>.

Turyści swoje pieniądze najczęściej przeznaczali na:

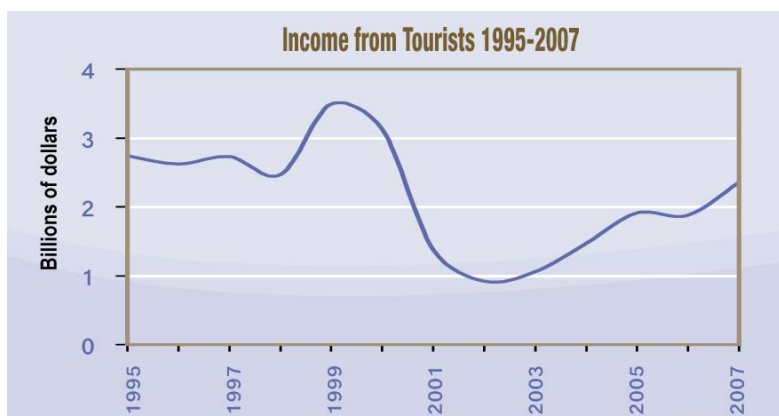
- największą część - 40%- stanowiły koszty zakwaterowania,
- 26% na zakup pamiątek,
- 13% na koszty związane z transportem,
- 13% wyżywienie,
- 8% stanowiły inne, bliżej nieokreślone wydatki.

Wysoki koszt noclegu, przeciętnie 83 dolary za dobę, a co za tym idzie jego spory udział w stosunku do innych grup kosztów, sprawił, że w 2007 roku hotele wykazały z tego tytułu dochód rzędu 700 milionów dolarów, czyli o 30% więcej niż w roku 2006.

Turystyka przyjazdowa a gospodarka.

Turystyka to ważna część gospodarki Izraela. Na przestrzeni od 1995- 2007 roku największy dochód z turystyki osiągnięto w drugiej połowie 1998 roku, natomiast największy spadek zanotowano w pierwszej połowie 2001 roku, w związku ogólnoswiatową niechęcią do podróżowania po atakach 11 września. W 2007 roku dochód z turystyki wyniósł 2,5 miliardów dolarów, co stanowiło 10% wartości wyeksportowanych usług.

Wykr.14. Dochód osiągnięty z turystyki w latach 1995- 2008(w mld).

Źródło: <http://www1.cbs.gov.il>.

Kampania promocyjna 2009.

W roku bieżącym Izraelskie Ministerstwo Turystyki wystartowało z kampanią reklamową, mającą na celu prezentację Izraela jako bezpiecznego miejsca dla turystów. Pierwszy etap kampanii, rozpoczęto w lutym i kolejno przeprowadzono go w Niemczech, Rosji, Włoszech i Francji. Kolejne etapy obejmą Kanadę, Wielką Brytanię i Stany Zjednoczone. Ministerstwo jest również w trakcie kampanii pozyskującej turystów z Południowej Korei, Polski, Brazylii i Chin. By przezwyciężyć negatywne skutki globalnego kryzysu ekonomicznego jak również zakońzonego konfliktu zbrojnego w Gazie na turystkę, planowana jest kontynuacja promocji Izraela w amerykańskich kościołach, misjach i w mediach pod dotychczasowym, niezwykle skutecznym hasłem reklamowym „*Przyjedź do Izraela - A Nigdy Już Nie Będziesz Taki Sam.*”

Fot. 5. Baner z kampanii reklamowej Izraela. Źródło: www.goisrael.com.

Rozdział III. Rynek emisji turystycznej.

3.1. Aktywność turystyczna mieszkańców Izraela.

Ludność Izraela jest bardzo aktywna turystycznie. Według badań *Euromonitor International*, w ostatnich latach udział mieszkańców Izraela w wyjazdach oscylował w granicach 80-84% całej populacji.

Tab. 8. Aktywność turystyczna mieszkańców Izraela w latach 2001-2005 (w%).

	2001	2002	2003	2004	2005
Udział mieszkańców Izraela uczestniczących w wyjazdach turystycznych	84,0	82,0	81,0	81,5	80,5

Źródło: Traveltourism Israel, Euromonitor International.

Wśród uczestniczących w wyjazdach turystycznych 48% stanowią kobiety, 52% zaś mężczyźni, i ten rozkład jest stabilny od co najmniej kilku lat.

Struktura wiekowa uczestników wyjazdów także jest stabilna. W wyjazdach uczestniczą najczęściej osoby w wieku 35-64 lat (blisko połowa ogółu wyjeżdżających). Młodzież w wieku 15-24 lat stanowi 13-14% wyjeżdżających, a osoby z najstarszej grupy wiekowej (65 lat i więcej) – 10-11%.¹⁸

Tab. 9. Aktywni turystycznie mieszkańcy Izraela według wieku (w%).

Wiek	2003	2004	2005
0-14	10,6	9,9	10,2
15-24	14,2	13,6	13,5
25-34	16,5	16,4	16,2
35-49	22,7	22,9	22,5
50-64	25,5	26,1	26,3
65 i więcej	10,5	11,1	11,3

Źródło: Traveltourism Israel, Euromonitor International.

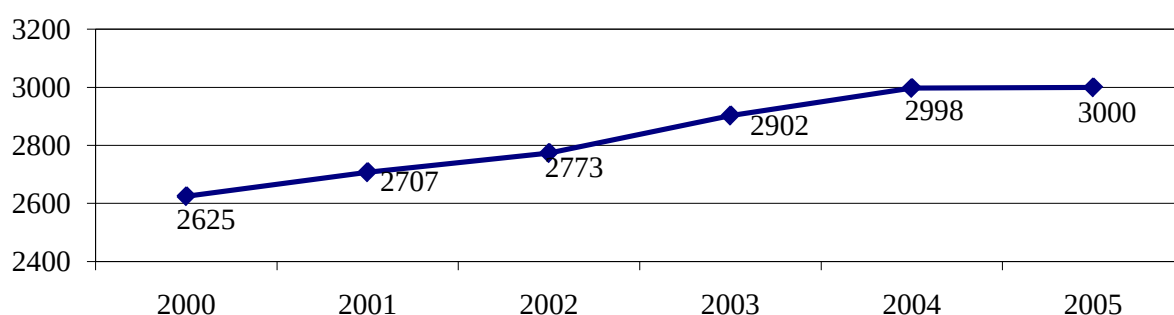
¹⁸ K. Łopaciński, B. Radkowska, *Analiza turystyki przyjazdowej do Polski z Izraela*, Instytut Turystyki, Warszawa, 2007, s.13-14.

3.2. Turystyka krajowa.

Liczba wyjazdów.

Izrael to kraj niewielki o bardzo zróżnicowanym ukształtowaniu terenu, co sprzyja wyjazdom krajowym. Przez kilka ostatnich lat, a dokładnie do roku 2005 obserwowano systematyczny wzrost liczby podróży krajowych (od 2,6 mln w 2000r. do 3 mln w 2006r.), jednak od 2005 roku wzrost ten został zahamowany, a obecnie nastąpiła stabilizacja i liczba podróży ulega niewielkim zmianom.

Wykr.15. Wyjazdy krajowe mieszkańców Izraela (w tys.).

Źródło: K.Łopaciński, B.Radkowska, *Analiza turystyki przyjazdowej do Polski z Izraela*, Instytut Turystyki, Warszawa, 2007.

Zakwaterowanie długość pobytu.

W 2006 roku w skategoryzowanej bazie noclegowej (hotele turystyczne) zarejestrowano 5,2 mln mieszkańców Izraela. Liczba gości krajowych w tej bazie od kilku lat ustabilizowała się na poziomie około 5,2 mln. Liczba odnotowanych noclegów zaś utrzymuje się w liczbie przeszło 12 mln. Z danych tych wynika, że mieszkańcy Izraela, którzy korzystają z hoteli turystycznych, przeciętnie zostają tam na krótko (1-3 noce).

W podróżach krajowych, podczas których mieszkańcy Izraela korzystają z hoteli turystycznych, dominują wyjazdy na krótko (1-3 nocy). W latach 2004-2006 średnia długość pobytu w tej bazie wynosiła 2,4 noclegu.

Hotele turystyczne działają również na terenie kibuców i podobnych spółdzielni. Ta baza noclegowa przyjmuje rocznie około 450 tys. turystów krajowych (w 2006 r. zarejestrowano 445,3 tys. gości krajowych, rok wcześniej – 449,2 tys.), a średni pobyt wynosi 2 noce.

Inną kategorię stanowi krajowa agroturystyka, do której zaliczane są pobyty w kibucach i podobnych spółdzielniach (z wyłączeniem pobyków w hotelach turystycznych) oraz w kwaterach prywatnych. W 2006 roku zarejestrowano 1 812,4 tys. noclegów mieszkańców Izraela w tej bazie (spadek liczby noclegów o 7,1% w porównaniu z 2005 r.).

Do taniej turystyki krajowej należy też zaliczyć podróże, podczas których bazę noclegową stanowią młodzieżowe hostele. W 2006 roku w obiektach należących do Youth Hostels Association turyści krajowi spędzili 735,9 tys. nocy (wzrost liczby noclegów o 7,3% w porównaniu z 2005 r.).¹⁹

Tab. 10 . Mieszkańcy Izraela zarejestrowani w hotelach turystycznych (w tys.).

	2004	2005	2006
Liczba turystów	5 179,9	5 153,8	5 177,7
Liczba nocy	12 202,2	12 303,9	12 453,6

Źródło: K.Łopaciński, B.Radkowska, Analiza turystyki przyjazdowej do Polski z Izraela, Instytut Turystyki, Warszawa, 2007

Odminną kategorię podróży krajowych stanowi agroturystyka, do której zaliczyć można pobyty w kibucach i podobnych spółdzielniach oraz w kwaterach prywatnych. W 2006 roku zarejestrowano 1,8 mln noclegów mieszkańców Izraela w tej bazie (spadek o 7,1% w porównaniu z 2005r.). Na terenie kibuców i podobnych spółdzielni działają również hotele turystyczne, które przyjmują rocznie około 450 tys. turystów krajowych, a średni pobyt wynosi 2 noce.

Kolejnym rodzajem taniej turystyki krajowej są podróże, podczas których bazę noclegową stanowią młodzieżowe hostele. W 2006 roku w obiektach tych turyści krajowi spędzili 735,9 tys. nocy (wzrost liczby noclegów o 7,3% w porównaniu z 2005 r.).²⁰

Wydatki.

W 2005 roku na podróż krajową mieszkaniec Izraela wydał średnio 1910 dolarów (przy kursie z 2006 roku), szacując w latach 2000-2006 wydatki na tego rodzaju podróże wzrosły o ponad 20%.

3.3. Turystyka zagraniczna

Liczba wyjazdów.

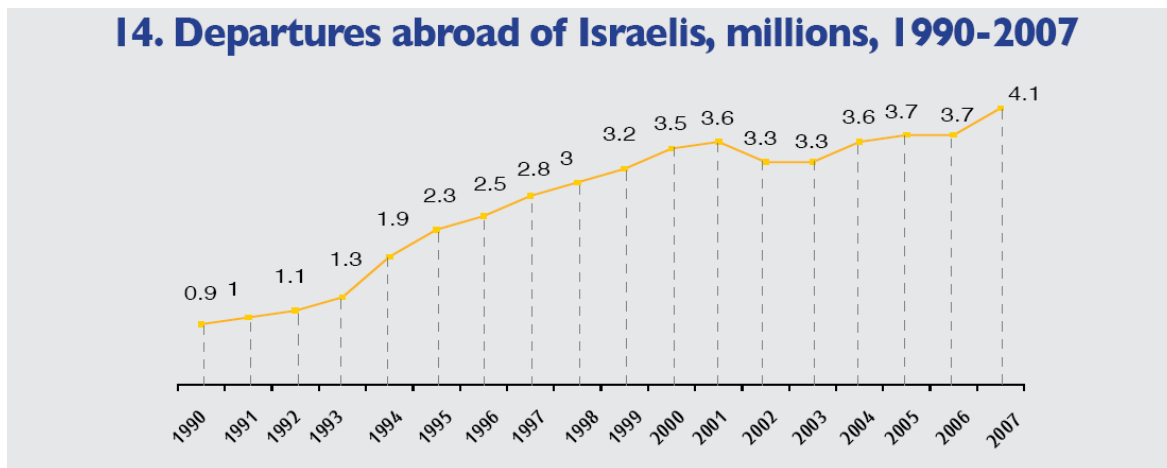
W 2007 roku 2,3 mln mieszkańców Izraela wyjechało za granicę, część z uczyniła to więcej niż jeden raz, dlatego też całkowita liczba odbytych podróży zagranicznych, wynosi 4,1 mln. Bez względu na pomiar jest to i tak ilość jak dotychczas rekordowa i wynosi o 15% więcej niż w roku 2006(w samym lipcu i sierpniu 2007 roku odnotowano 1,1 mln podróży mieszkańców Izraela).Od kilku lat zauważalny jest okres dużych zmian w ruchu wyjazdowym z Izraela. Umiarkowany trend wzrostowy utrzymywał się od drugiej

¹⁹ K. Łopaciński, B. Radkowska, *Analiza turystyki przyjazdowej do Polski z Izraela*, Instytut Turystyki, Warszawa, 2007, s.13.

²⁰ K. Łopaciński, B. Radkowska, *Ibidem*, s.14.

połowy lat dziewięćdziesiątych aż do 2001 roku. W 2002 roku został przerwany gwałtownym spadkiem liczby podróży zagranicznych, związanym z nasileniem ataków terrorystycznych. W 2004 roku nastąpił powrót do wielkości ruchu wyjazdowego z roku 2001 i od tej pory liczba wyjazdów zagranicznych znów powoli rośnie.

Wykr.16. Podróże zagraniczne mieszkańców Izraela w latach 1979-2007 (w mln)- linia żółta.

Źródło: <http://www1.cbs.gov.il>.

Środki lokomocji.

Podczas podróży zagranicznych mieszkańców Izraela, najczęściej wykorzystywanym środkiem transportu jest samolot. W 2007 roku liczba podróży kształtowała się następująco:

- lotnicze wyniosły 3,4 mln (wzrost o 9% w stosunku do roku 2006),
- odbywane drogą lądową 577 tys. (wzrost o 33%),
- drogą morską - najmniej popularne – było ich 137 tys. (wzrost zaledwie o 3%).

W roku 2006 procentowy udział podróży lotnicze wynosił 84,7% wszystkich podróży, drogą lądową – 11,7%, a drogą morską – 3,6%.

Tab. 11. Struktura ruchu wyjazdowego z Izraela według rodzajów transportu (w %).

Rodzaj transportu	2004	2005	2006
Lądowy	18,0	14,2	11,7
Morski	2,6	4,1	3,6
Lotniczy	79,4	81,7	84,7
Ogółem	100,0	100,0	100,0

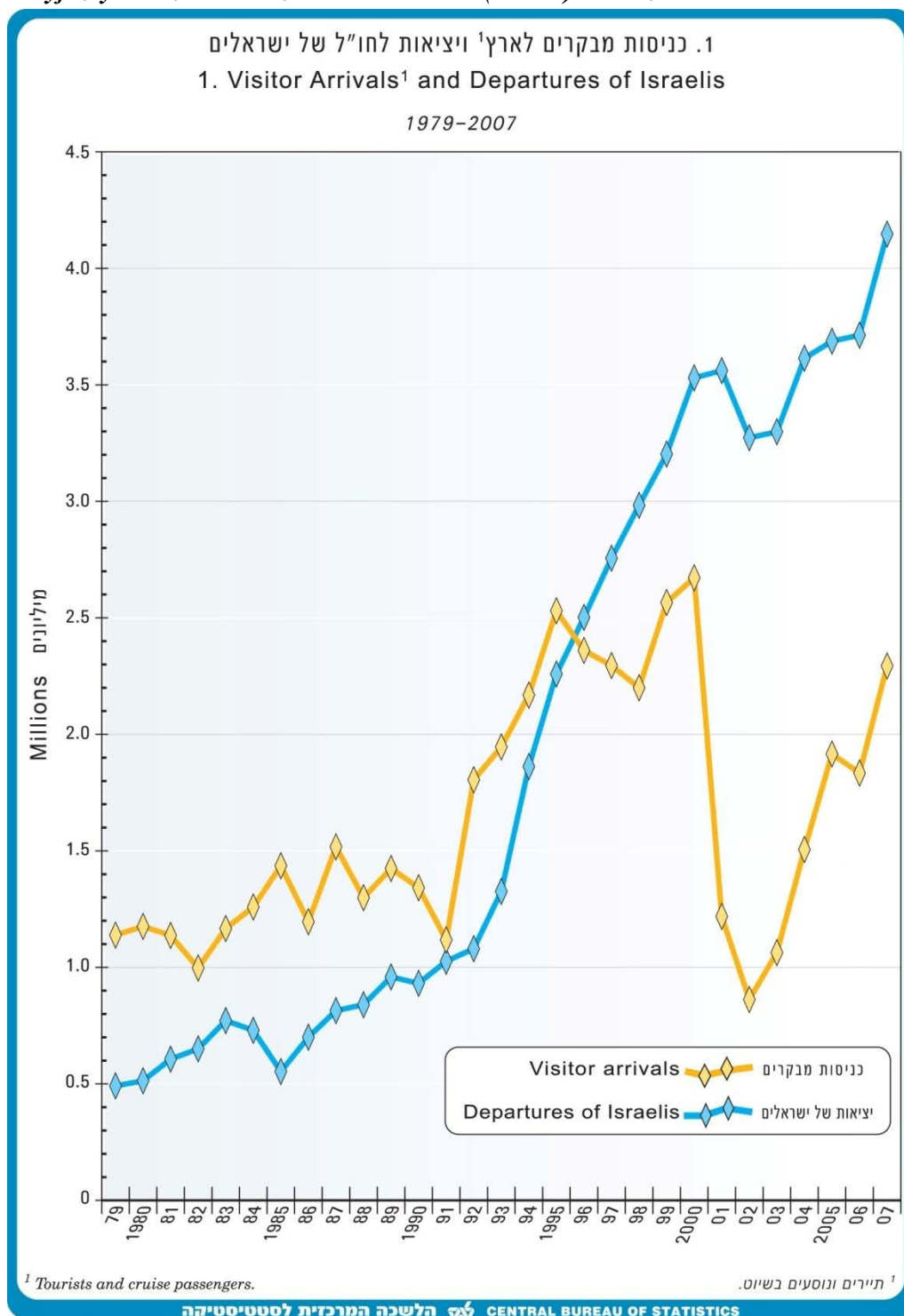
Źródło: K.Łopaciński, B.Radkowska, *Analiza turystyki przyjazdowej do Polski z Izraela*, Instytut Turystyki, Warszawa, 2007.

Charakterystyka turystów.

W 2007 roku 32% (2,3 mln) mieszkańców Izraela wyjechało poza granice kraju. W latach 2004-2006 wyjeżdżało przeciętnie 29% populacji. Jedną podróż zagraniczną w ciągu roku odbyło 1,5 mln osób, a dwie i więcej – 766 tys.

Wykr.17. Wyjazdy mieszkańców Izraela w 2007 roku(w mln)- linia żółta.

Źródło: www.cbs.il.com.

Uczestnikami podróży zagranicznych są głównie osoby w wieku 25-54 lat – ta grupa wiekowa stanowi ponad połowę ogółu wyjeżdżających za granicę mieszkańców Izraela. Struktura wiekowa wyjeżdżających za granicę jest stabilna. Młodzież w wieku 15-24 lat stanowi około dwunastej części ogółu wyjeżdżających, a osoby w wieku 55 lat i więcej – około 23%.

Tab. 12. Struktura wiekowa uczestników ruchu wyjazdowego z Izraela (w %).

Wiek	2004	2005	2006
Do 14 lat	9,7	9,2	9,5
15-24 lat	12,2	12,0	12,1
25-34 lat	20,6	20,1	19,4
35-44 lat	16,8	16,9	17,3
45-54 lat	19,4	19,3	18,7
55-64 lat	13,4	14,4	15,1
65 lat i więcej	7,9	8,0	8,0
Ogółem	100,0	100,0	100,0

Źródło: K.Łopaciński, B.Radkowska, Analiza turystyki przyjazdowej do Polski z Izraela, Instytut Turystyki, Warszawa, 2007.

Transport lotniczy wybierają osoby ze średnią wieku 40 lat, a drogę lądową – 35 lat. 75% mieszkańców Izraela, którzy wybrali drogę lądową pozostawało za granicą do 4 dni (18% wracało tego samego dnia).

Odsetek dzieci w wieku 0-14 lat, uczestniczących z turystyce zagranicznej wynosił w 2007 roku 13% (a w lipcu i sierpniu – 22%).

Cele podróży.

Dominującym celem wyjazdów zagranicznych mieszkańców Izraela jest turystyka i wypoczynek: udział wyjazdów o tej motywacji stanowi 71% ogółu. Kolejne pod względem wielkości udziału są wyjazdy w celu odwiedzenia krewnych lub znajomych: to 13% wyjazdów zagranicznych. Wyjazdy biznesowe mają w całości ruchu znacznie mniejsze znaczenie: ich udział to zaledwie 2%.²¹

Tab. 13. Struktura ruchu wyjazdowego z Izraela według celów (w %).

Cel wyjazdu	2003	2004	2005
Turystyka, wypoczynek	71,0	70,9	70,8
Odwiedziny u krewnych, znajomych	11,5	12,7	12,8

²¹ K. Łopaciński, B. Radkowska, Analiza turystyki przyjazdowej do Polski z Izraela, Instytut Turystyki, Warszawa, 2007.

Cel wyjazdu	2003	2004	2005
Biznes	1,7	1,9	2,3
Pozostałe	15,8	14,5	14,1
Ogółem	100,0	100,0	100,0

Źródło: K. Łopaciński, B. Radkowska, Analiza turystyki przyjazdowej do Polski z Izraela, Instytut Turystyki, Warszawa, 2007.

Wydatki.

W 2005 roku mieszkańcy Izraela wydali na podróże zagraniczne 12,7 mld NIS(ok.3mld\$- wg. kursu z 05.05.09). W porównaniu z 2004 rokiem było to o 2,1% mniej (rok wcześniej, po spadku wydatków w 2003 r., zanotowano wzrost o 32,9%). W 2005 roku mieszkańcy Izraela wydawali średnio na osobę podczas podróży zagranicznej 3,4 tys. NIS(846,48\$- kurs z dnia 05.05.09). Średnie wydatki rosły do 2002 roku: w 2003 nastąpił gwałtowny spadek. Od tamtej pory średnia wielkość wydatków za granicą na jednego turystę ulega corocznym wahaniom.

W 2007 roku turyści z Izraela wydali 3,3 mld dolarów na podróże zagraniczne. W ostatnich latach obserwuje się systematyczny wzrost tych wydatków.

Tab. 14. Średnie wydatki turystów z Izraela na osobę podczas podróży zagranicznych(w \$)- kurs z dnia 05-05-09.

	2003	2004	2005
Średnie wydatki na osobę	719,04	879,71	817,97

Źródło: Opracowanie własne na podstawie- Źródło: Traveltourism Israel, Euromonitor International.

Kierunki wyjazdów.

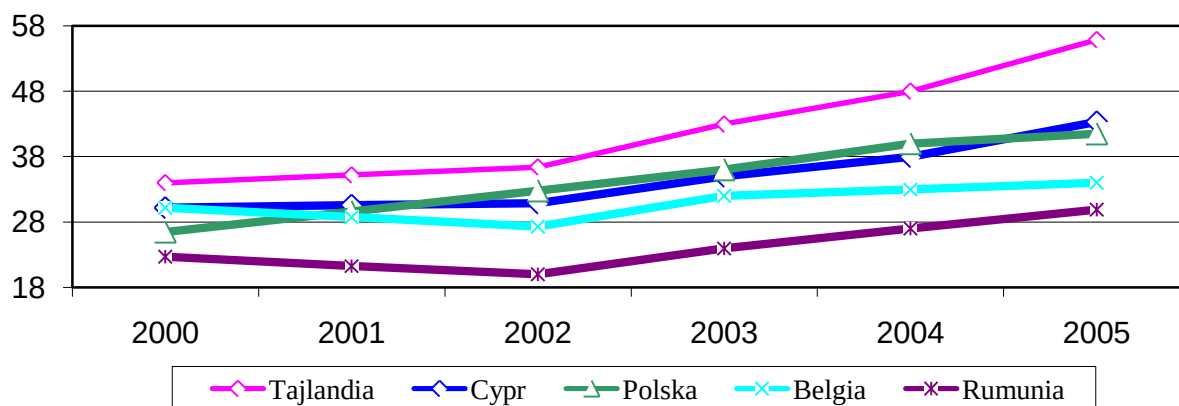
Najpopularniejszym kierunkiem zagranicznych wyjazdów mieszkańców Izraela są Stany Zjednoczone. W 2005 roku odbyło 1,14 mln podróży do tego kraju, co stanowiło ponad 30% wszystkich wyjazdów z Izraela.

Tab. 15. Wyjazdy zagraniczne mieszkańców Izraela w latach 2000-2005 (w tys.)

Kraj	2000	2001	2002	2003	2004	2005
USA	1096,0	1038,0	980,0	1002,0	1032,0	1139,8
Francja	325,0	314,9	304,9	332,0	338,0	373,6
Turcja	196,5	202,9	209,3	214,0	222,0	237,8
Wielka Brytania	226,8	213,5	200,2	212,0	216,0	222,7
Niemcy	204,1	197,6	191,1	198,0	204,0	219,2
Włochy	151,2	143,8	136,5	133,0	145,0	164,3
Holandia	90,7	93,1	95,6	103,0	107,0	119,4
Hiszpania	75,6	80,6	85,5	90,0	98,0	105,1
Rosja	75,6	76,0	76,4	82,0	88,0	94,6
Grecja	52,9	56,5	60,1	67,7	71,0	77,5
Szwajcaria	68,0	66,3	64,6	68,0	70,0	77,4
Tajlandia	34,0	35,2	36,4	43,0	48,0	55,9
Cypr	30,2	30,6	30,9	35,0	38,0	43,3
Polska	26,5	29,6	32,8	36,0	40,0	41,5
Belgia	30,2	28,8	27,3	32,0	33,0	34,0
Rumunia	22,7	21,3	20,0	24,0	27,0	29,9
Austria	15,1	14,4	13,7	15,0	15,2	17,1
Pozostałe kraje	808,8	918,8	707,7	612,0	792,3	721,1
Razem	3 529,9	3 561,9	3 273,0	3 298,7	3 584,5	3 774,2

W 2005 roku kolejne miejsca zajmowały: Francja (374 tys. wyjazdów, udział w wysokości ok. 10% wyjazdów), Turcja (238 tys. wyjazdów, ok. 6,3%), Wielka Brytania (223 tys. wyjazdów, ok. 6%) i Niemcy (219 tys. wyjazdów, ok. 6%). Inne kraje europejskie popularne wśród turystów izraelskich to Włochy (164 tys.), Holandia (119 tys.) i Hiszpania (105 tys.). Polska natomiast w ostatnich latach zajmowała 10-14 pozycję w rankingu krajów najczęściej odwiedzanych przez mieszkańców Izraela.

Wykr.18. Podróże mieszkańców Izraela do wybranych krajów (w tys.).

Źródło: K. Łopaciński, B. Radkowska, *Analiza turystyki przyjazdowej do Polski z Izraela*, Instytut Turystyki, Warszawa, 2007.

Dość popularne wśród mieszkańców Izraela są wyjazdy do Europy, ponieważ są bliższe i tańsze niż do Stanów Zjednoczonych. Z pakietów wakacyjnych do krajów europejskich korzysta zwłaszcza młodzież i rodziny.

Zwyczajem młodych mieszkańców Izraela jest udawanie się w długą podróż zagraniczną po zakończeniu służby wojskowej, a przed wstąpieniem na uniwersytet lub rozpoczęciem kariery zawodowej. Do najpopularniejszych kierunków tych wyjazdów należą: rejon Azji i Pacyfiku (zwłaszcza Tajlandia, Indie i Australia) oraz Ameryka Południowa (przede wszystkim Argentyna, Brazylia, Peru i Boliwia). Wyjazdy te mają głównie charakter trampingowy.^{22, 23}

3.4. Obserwowane trendy w izraelskiej turystyce wyjazdowej.

Kierunki wyjazdów.

W ostatnich latach obserwuje się wzrost liczby wyjazdów do popularnych turystycznie krajów Europy, takich jak Francja, Włochy, Holandia, Austria i Szwajcaria. Większość turystów z Izraela odwiedzających te kraje kupuje całe pakiety usług. Są to przede wszystkim wyjazdy na narty bądź tzw. *city break*.

Młodzież chętnie wyjeżdża do Tajlandii, postrzeganej jako kraj o nieskażonym krajobrazie, oferujący wędrowki i różne rodzaje turystyki przygodowej oraz atrakcyjne plaże. Wyjazdy do Tajlandii często łączone są ze zwiedzaniem sąsiednich trzech, czterech krajów.

Kolejnym rejonem o rosnącej w ostatnich latach liczbie przyjazdów z Izraela jest Europa Środkowa. Wielu mieszkańców Izraela ma rodziny wywodzące się z krajów tego regionu, takich jak Polska czy Rumunia. Organizowane są coroczne specjalne wycieczki dla uczniów izraelskich do miejsc Holokaustu w tych krajach. Niezależnie od tego,

²²Central Bureau of Statistics, *Tourism In Israel 2007*, <http://www1.cbs.gov.il> (data odczytu: 04.05.2009)

²³ K. Łopaciński, B. Radkowska, *Analiza turystyki przyjazdowej do Polski z Izraela*, Instytut Turystyki, Warszawa, 2007, s.17-19.

w ostatnich latach szybko rośnie liczba wyjazdów turystycznych do tego regionu, który przyciąga typowym europejskim pejzażem, stosunkowo niskimi cenami i niewielkim skomercjalizowaniem w porównaniu z krajami Europy Zachodniej. Oferuje przy tym również takie atrakcje, jak zakupy czy kasyna.

Bliskie wyjazdy zagraniczne mieszkańców Izraela na krótki wypoczynek nad morzem to głównie podróże do Turcji, Grecji i Cypru.

Wydatki.

Najwyższe wydatki mieszkańców Izraela na podróże zagraniczne związane są z dwoma typami wyjazdów. Pierwszy to podróże typu *city break* i na zakupy do najpopularniejszych i najdroższych miast na świecie, takich jak Nowy Jork, Londyn i Paryż. Drugi typ to wyjazdy do miejsc, w których dozwolone są gry hazardowe. Ze względu na zakaz hazardu na terenie Izraela, ci, którzy chcą uprawiać te gry, wyjeżdżają za granicę. Najpopularniejsze kierunki tych wyjazdów to rejon Morza Śródziemnego (zwłaszcza Turcja) i Europa Wschodnia (przede wszystkim Rumunia i Bułgaria).

Obserwowany wzrost liczby zagranicznych podróży mieszkańców Izraela wiąże się przede wszystkim z rosnącą liczbą wyjazdów grupowych, nie zaś typowych wakacyjnych wyjazdów rodzinnych. Takie wyjazdy są coraz częściej związane z grupami zainteresowań. Na przykład kibice wyjeżdżają grupowo na ważne imprezy sportowe, takie jak Olimpiada czy Mistrzostwa Świata w piłce nożnej; osoby dbające o dobrą kondycję fizyczną i zdrowie wyjeżdżają grupami do kurortów i ośrodków spa&wellness; osoby poszukujące przygód wybierają się grupowo w góry, na wyprawy terenowe jeepami lub wędrowniki rowerowe po słynnych miejscach.

Wyjazdy zorganizowane.

W wyjazdach organizowanych przez agencje turystyczne warto wymienić kilka charakterystycznych cech. Należą do nich:

- 1) *tylko zakwaterowanie* - to rozwijająca się forma usług świadczonych głównie turystów biznesowym,
- 2) *przygoda/treking* – jeszcze marginesowe, ale rozwijające się usługi głównie w Afryce, Dalekim Wschodzie, Południowej Ameryce i Australii,
- 3) *city break* – jako forma krótkich pakietów szczególnie popularna w przyjazdach do miast europejskich,
- 4) *tylko przelot* – zakup wyłącznie biletów lotniczych to domena ludzi młodych, szczególnie po wojsku i studiach połączony z dłuższym wyjazdem zagranicznym (nierzadko na kilka miesięcy),
- 5) *fly & driver* – forma popularna wśród ludzi młodych poszukujących „wolności”, dominuje w wyjazdach ludzi młodych do Stanów Zjednoczonych.
- 6) *pakiety turystyczne* – dominują zarówno w krajowych jak i zagranicznych wyjazdach nad morze (plaża), dominują szczególnie w wyjazdach na wybrzeże tureckie, na Cypr i do Grecji, a z dalszych kierunków do Tajlandii i Miami (USA).

Fot. 6. Krakowski Kazimierz- jedno z miejsc w Polsce licznie odwiedzane przez żydowskich Izraelczyków .Źródło: www.lindsayfincher.com.

Rozdział IV. Znaczenie rynku turystycznego dla Polski.

4.1. Miejsce Izraela w przyjazdach do Polski.

Izrael szybko zwiększa swój udział w przyjazdach do Polski. W 2006 roku w ogólnej liczbie przyjazdów cudzoziemców do Polski (przekroczenia granicy) znalazł się na dwudziestej szóstej pozycji, a rok później był jeszcze pozycje wyżej.

Tab. 16. Przyjazdy z Izraela do Polski w latach 1996-2006.

Rok	Przyjazdy w tys.	Zmiana % do roku poprzedniego
1996	26,8	10,3
1997	27,6	3,0
1998	28,5	3,3
1999	31,8	11,6
2000	39,3	23,6
2001	43,5	10,7
2002	48,6	11,7
2003	48,4	-0,4
2004	54,7	13,0
2005	65,8	20,3
2006	66,3	1,5

Źródło: GUS na podstawie danych Straży Granicznej.

Rynek turystyczny Izraela charakteryzuje się stałym wzrostem liczby przyjazdów do Polski. W ostatnim dziesięcioleciu wzrosła ona o 147,4%, a w ostatnim pięcioleciu o 52,4%. Największy wzrost liczby przyjazdów odnotowano w latach 2000 i 2005. Patrząc na to w nieco szerszym kontekście należy zauważyć, że 2000 rok, kiedy mieliśmy do czynienia z największym wzrostem liczby przyjazdów z Izraela, był pierwszym rokiem trwającego trzy lata spadku ogólnej liczby przyjazdów do Polski. W tym czasie liczba przyjazdów z Izraela systematycznie rosła: w 2000 roku o blisko 25%, a w następnych dwóch latach o ponad 10% rocznie. Z kolei 2003, pierwszy rok wzrostu ogólnej liczby przyjazdów do Polski, był jedynym rokiem spadku (niewielkiego) liczby przyjazdów z Izraela. Rok 2006 przyniósł pewne zahamowanie wzrostu liczby przyjazdów z Izraela: zanotowano 66,3 tys. przyjazdów, czyli o 1,5% więcej w porównaniu z rokiem poprzednim. Udział przyjazdów mieszkańców Izraela w ogólnej liczbie przyjazdów turystów do Polski nadal jest niewielki: w 2006 roku wyniósł 0,4%. Należy jednak pamiętać, że dziesięć lat temu wynosił zaledwie 0,1%. W 2007 roku obserwuje się ożywienie w ruchu przyjazdowym z Izraela. W pierwszych trzech kwartałach do Polski przyjechało 54,1 tys. mieszkańców tego kraju, co stanowi wzrost o 14,5% w stosunku do

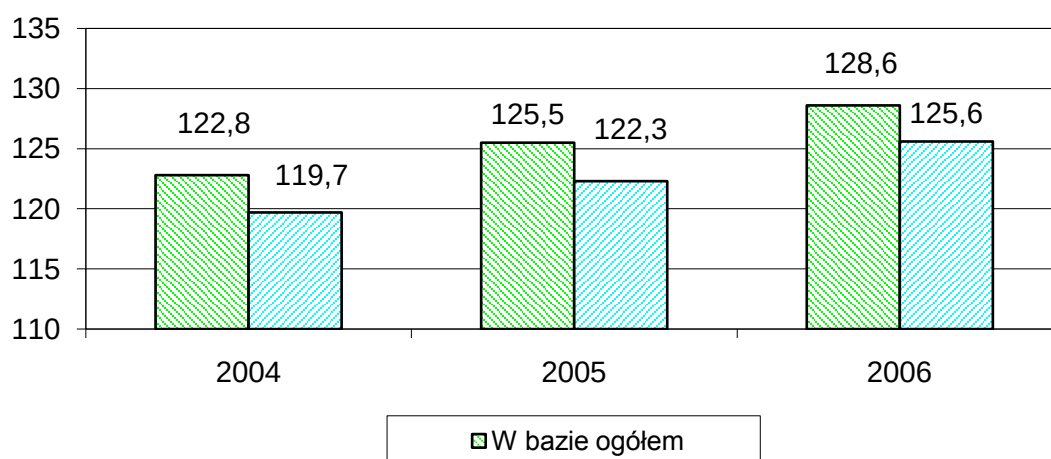
analogicznego okresu poprzedniego roku. Dla porównania, wzrost ogólnej liczby przyjazdów cudzoziemców do Polski wyniósł w tym okresie 5,9%.²⁴

Wykorzystanie bazy noclegowej.

Izraelczyków charakteryzuje duża mobilność, co powoduje, że w bazie noclegowej zbiorowego zakwaterowania jest ich zarejestrowanych blisko dwukrotnie więcej, niż przekroczyło granicę naszego kraju.

W 2006 roku w bazie noclegowej zbiorowego zakwaterowania zostało zarejestrowanych 128,6 tys. turystów z Izraela, co oznacza, że jeden turysta izraelski korzystał z tej bazy średnio 1,9 razy podczas jednego pobytu w Polsce.

Wykr.19. Turyści z Izraela rejestrowani w polskiej bazie noclegowej zbiorowego zakwaterowania w latach 2004-2006 (w tys.).

Źródło: Źródło: K. Łopaciński, B. Radkowska, *Analiza turystyki przyjazdowej do Polski z Izraela*, Instytut Turystyki, Warszawa, 2007.

W 2006 roku średni pobyt gości z Izraela w obiekcie noclegowym zbiorowego zakwaterowania trwał 1,9 nocy, średni zaś pobyt cudzoziemca – 2,4. Dla porównania: średni pobyt ogółu cudzoziemców w hotelach wynosił 2,1 nocy.²⁵

Cele przyjazdów.

Najczęściej wskazywane cele główne to:

- turystyka i wypoczynek,
- interesy,
- odwiedziny u krewnych lub znajomych(13% ogółu w 2006r.).

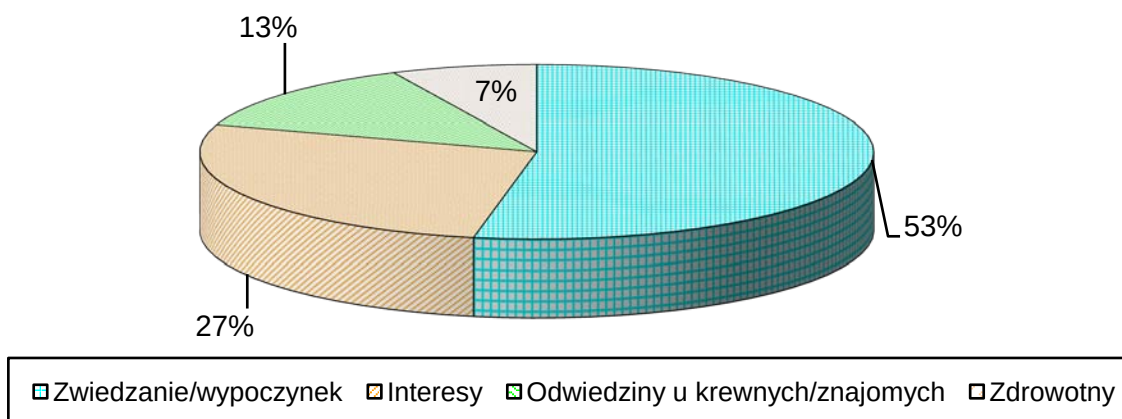
Dominacja przyjazdy typowo turystycznych jest duża, ich udział to 53% w 2006 r. i znacznie przekracza średnią dla ogółu turystów odwiedzających Polskę. Jednak

²⁴ K. Łopaciński, B. Radkowska, *Analiza turystyki przyjazdowej do Polski z Izraela*, Instytut Turystyki, Warszawa, 2007, s.21-22.

²⁵ K. Łopaciński, B. Radkowska, *Ibidem*.

w ostatnich latach odsetek przyjazdów w celu zwiedzania, wypoczynku itp. wykazuje trend malejący. Systematyczną tendencję wzrostową wykazują interesy, mają obecnie udział na poziomie średniej dla ogółu turystów (27% w 2006 r.).

Wykr.20. Struktura ruchu przyjazdowego z Izraela do Polski według celów w 2006 roku (udział w %).

Źródło: badania Instytutu Turystyki w Warszawie.

Inne wymieniane wśród izraelskich turystów cele przyjazdów to motywy zdrowotne i religijne. Przyjazdy w celach zdrowotnych z rynku izraelskiego obserwuje się od 2005 roku, a ich udział znacznie przekracza średnią dla ogółu turystów odwiedzających Polskę. Rzadko wymieniane są motywy religijne.

Tab. 17. Główne cele przyjazdu do Polski (udział w %).

Główny cel przyjazdu	2004		2005		2006	
	Turyści z Izraela	Ogół turystów	Turyści z Izraela	Ogół turystów	Turyści z Izraela	Ogół turystów
Zwiedzanie/wypoczynek	89	21	64	25	53	20
Interesy	7	26	11	27	27	27
Odwiedziny u krewnych/znajomych	4	20	12	18	13	18
Zdrowotny	0	2	12	1	7	1
Religijny	0	1	1	1	0	1
Pozostałe	0	30	0	28	0	33

Źródło: badania Instytutu Turystyki w Warszawie.

Struktura motywów przyjazdu turystów z Izraela do Polski jest znacznie mniej

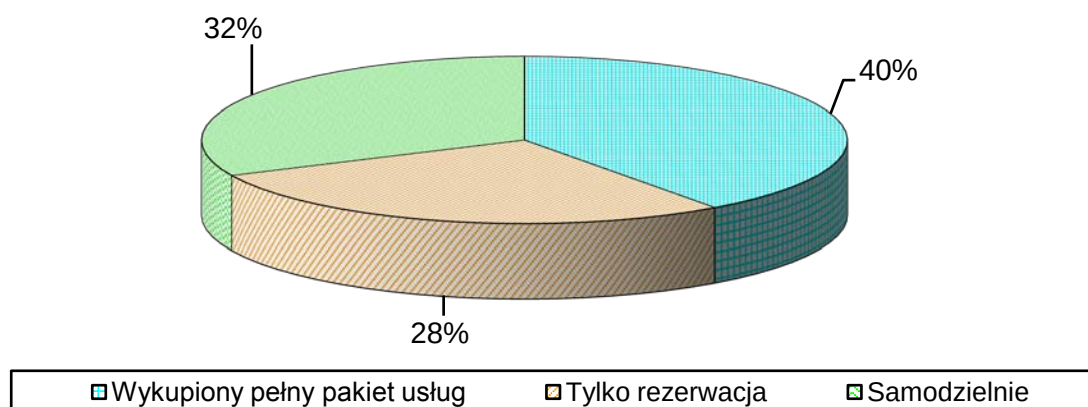
Obserwacje z ostatnich lat wskazują, że przyjazdy w interesach z rynku izraelskiego dość znacznie różnią się strukturą od przyjazdów biznesowych ogółu

turystów. W przyjazdach z Izraela dominują te związane z samodzielnie prowadzonymi interesami.

Forma organizacyjna przyjazdów.

Izraelczycy najczęściej wybierają gotowe pakiety stworzone przez biura podróży. Co prawda w latach 2004- 2006 odnotowano spadek korzystania z tej formy przyjazdów jednak nadal był on wysoki.

Wykr.21. Struktura ruchu przyjazdowego z Izraela do Polski według sposobu organizacji przyjazdów w 2006 roku (udział w %).

Źródło: badania Instytutu Turystyki w Warszawie.

Zauważalna jest również duża samodzielność w organizacji wyjazdów, co może wynikać z wcześniej określonych celów. Zmniejszyła się jednak ona w porównaniu z rokiem 2005, kiedy to zanotowano jej największy wzrost.

Tab. 18. Sposób organizacji przyjazdów do Polski (udział %).

Sposób organizacji	2004		2005		2006	
	Turyści z Izraela	Ogół turystów	Turyści z Izraela	Ogół turystów	Turyści z Izraela	Ogół turystów
Zakup pakietu	80	6	57	7	40	8
Samodzielnie	13	82	37	78	32	72
Tylko rezerwacja	7	10	6	12	28	17
Zakup części usług	0	1	0	2	0	2
Brak danych	0	1	0	1	0	1

Źródło: badania Instytutu Turystyki w Warszawie.

Izraelczycy przyjeżdżając do Polski nie mają zwyczaju wykupywać części usług w biurach podróży. Przyjazdy z dokonaną wcześniej rezerwacją do 2005 roku miały niewielki udział (6-7%), który w 2006 roku wzrósł do ponad jednej czwartej ogółu przyjazdów z Izraela i przekroczył średnią dla ogółu turystów.

Środki lokomocji.

Turyści izraelscy odwiedzając Polskę jako środek transportu wybierają samolot, prawdopodobnie ze względu na odległość dzielącą oba kraje oraz wygodę – połączenia lotnicze są jedynymi połączeniami bezpośrednimi. W ostatnich latach podróże samolotem stanowiły 78% ogółu przyjazdów z Izraela, autokarem – 14%, a samochodem – 8%. Zaznacza się tendencja do zastępowania transportu autokarowego podróżami samochodem osobowym. Pozostałe środki transportu mają marginalny udział w przyjazdach z Izraela i wybierają je głównie osoby młodsze.

Tab. 19. Struktura przyjazdów według środka transportu (w %).

Środek transportu	2004		2005	
	Turyści z Izraela	Ogół turystów	Turyści z Izraela	Ogół turystów
Samolot	79	25	78	24
Autokar	21	30	14	24
Samochód	0	31	8	41
Inne	0	12	0	10
Brak danych	0	2	0	1

Źródło: badania Instytutu Turystyki w Warszawie dot. turystów w atrakcjach.

Charakterystyka pobytu.

Średnia liczba nocy spędzanych przez turystów izraelskich w Polsce znacznie przekracza średnią dla ogółu przyjeżdżających turystów, jednak w ostatnich latach obserwuje się wahania długości pobytu. W 2006 roku nastąpiło skrócenie średniego pobytu turystów z Izraela w Polsce.

Tab. 20. Średnia liczba nocy spędzonych w Polsce (długość pobytu).

Turyści	2004	2005	2006
Turyści z Izraela	6,1	7,2	6,0
Ogółem turyści zagraniczni	4,6	4,4	3,4

Źródło: badania Instytutu Turystyki w Warszawie.

Wyższa średnia długość pobytu turystów z Izraela miała statystyczne źródło w znacząco wyższym niż dla ogółu udziale pobytów obejmujących 4-7 noclegów oraz w niższym udziale pobytów krótkich, obejmujących 1-3 noclegów.²⁶

²⁶ K. Łopaciński, B. Radkowska, *Analiza turystyki przyjazdowej do Polski z Izraela*, Instytut Turystyki, Warszawa, 2007, s.28-29.

Tab. 21. Długość pobytu na terenie Polski (udział %).

Długość pobytu	2004		2005		2006	
	Turyści z Izraela	Ogół turystów	Turyści z Izraela	Ogół turystów	Turyści z Izraela	Ogół turystów
1-3 nocy	5	52	13	54	19	71
4-7 nocy	81	35	73	35	68	21
8 nocy i dłużej	14	13	14	11	13	8

Źródło: badania Instytutu Turystyki w Warszawie.

W latach 2004-2006 to:

- wzrósł udział pobytów najkrótszych, obejmujących 1-3 noclegów,
- zmniejszył się zaś udział pobytów obejmujących 4-7 noclegów.

Na stałym poziomie utrzymuje się natomiast udział pobytów najdłuższych, obejmujących co najmniej 8 noclegów (14-13%).

Charakterystyczną cechą turystów izraelskich jest wysoki udział nocujących w hotelach lub motelach. W 2006 roku z tej możliwości noclegu skorzystało ponad cztery piąte wszystkich gości z Izraela. Z gościnności krewnych lub znajomych skorzystało około jednej ósmej turystów. Pozostałe typy zakwaterowania nie są popularne wśród turystów izraelskich: stosunkowo najczęściej korzystają z kwater prywatnych (2% gości w 2006 r.).²⁷

Tab. 22. Struktura przyjazdów według miejsca noclegu (w %).

Główne miejsce noclegu	2004		2005		2006	
	Turyści z Izraela	Ogół turystów	Turyści z Izraela	Ogół turystów	Turyści z Izraela	Ogół turystów
Hotele/motele	93	42	86	42	85	51
U rodziny lub znajomych	5	26	12	23	13	21
Kwaterny prywatne	0	8	1	9	2	4
Pensjonaty	1	10	1	11	0	8
Pozostałe	0	13	0	14	0	15
Brak danych	1	1	0	1	0	1

Źródło: badania Instytutu Turystyki w Warszawie.

Powoli zauważamy tendencje do zmniejszania się ilości noclegów w hotelach na rzecz pobytu u krewnych i znajomych, nieznacznie rośnie zainteresowanie noclegami w kwaterach prywatnych. Goście z Izraela korzystają też czasami z noclegów w pensjonatach.

²⁷ K. Łopaciński, B. Radkowska, Ibidem.

Odwiedzane regiony.

Najpopularniejszymi regionami odwiedzanymi przez Izraelczyków są województwo mazowieckie i małopolskie. Najprawdopodobniej wynika to z dostępności komunikacyjnej tych regionów – bezpośrednie połączenia z Izraela tylko z Warszawą i z Krakowem.

Turyści z Izraela podczas jednego pobytu w Polsce odwiedzają najczęściej oba te województwa. W latach 2004-2006 nastąpiły pewne zmiany w zachowaniach turystów izraelskich, które uwidaczniają się w spadku wielkości udziału wszystkich województw przyjmujących ruch z Izraela. Ma to wpływ na mniejsze zainteresowanie odwiedzaniem kilku województw podczas jednej podróży do Polski.

Tab.23. Terytorialne rozmieszczenie turystów z Izraela (udział w %).

Województwo	2004		2005		2006	
	Turyści z Izraela	Ogół turystów	Turyści z Izraela	Ogół turystów	Turyści z Izraela	Ogół turystów
Mazowieckie	92	23	71	22	75	26
Małopolskie	90	9	67	10	52	10
Świętokrzyskie	34	2	8	2	13	3
Lubelskie	15	8	8	8	8	11
Kujawsko-pomorskie	0	4	0	4	7	3
Podlaskie	33	7	15	8	3	8
Łódzkie	13	9	0,5	8	0	6
Śląskie	11	4	4	5	0	6
Pomorskie	0	5	2	6	0	7
Pozostałe	0	36	1	37	0	46

Źródło: K.Łopaciński, B.Radkowska, Analiza turystyki przyjazdowej do Polski z Izraela, Instytut Turystyki, Warszawa, 2007.

Preferencje terytorialne turystów z Izraela są różne od preferencji ogółu turystów. W ostatnich latach znacznie częściej niż ogół odwiedzali oni województwa: małopolskie i mazowieckie, a tym samym Kraków i Warszawę. Na dalszych pozycjach sytuują się Gdańsk i Lublin.

Tab.24. Wielkie miasta odwiedzane przez turystów z Izraela (średnia wartość w latach 2004-2006 w %).

Województwo	Średnia wartość wskazań turystów z Izraela (w %)	Średnia wartość wskazań ogółu turystów (w %)	Turyści z Izraela +/-
Warszawa	78,0	16,7	+61,3

Województwo	Średnia wartość wskazań turystów z Izraela (w %)	Średnia wartość wskazań ogółu turystów (w %)	Turyści z Izraela +/-
Kraków	69,3	7,3	+62,0
Gdańsk	0,7	3,3	-2,6
Lublin	0,3	3,0	-2,7
Pozostałe	0,0	3,3	-3,3

Źródło: K.Łopaciński, B.Radkowska, Analiza turystyki przyjazdowej do Polski z Izraela, Instytut Turystyki, Warszawa, 2007.

Formy spędzania czasu wolnego podczas pobytu w Polsce.

Dominującą formą spędzania przez nich czasu w Polsce są wycieczki objazdowe po wybranych regionach kraju. W latach 2004-2006 obserwuje się co prawda spadek udziału tych wycieczek, nadal jednak stanowią one ponad połowę wszystkich przyjazdów z Izraela, a w porównaniu z ogółem turystów odwiedzających Polskę, przekraczają średni poziom czterokrotnie. W ostatnich latach można zauważyć wzrost zainteresowania turystów z Izraela turystyką miejską. W 2006 roku wybierano ją dwukrotnie częściej niż w 2004. Nadal jednak w porównaniu z ogółem turystów przyjeżdżających do Polski ma ona znacznie niższy udział.

Typowo wypoczynkowe formy pobytu nie mają powodzenia. Stałą, choć niewielką grupę stanowią osoby wybierające pobyt na wsi: średnio 2-3% przyjeżdżających. Wypoczynek w górach i na terenach pojeziernych wybierany jest sporadycznie.²⁸

Tab. 25. Sposób spędzania czasu podczas pobytu w Polsce (udział w %).

Sposób spędzania czasu	2004		2005		2006	
	Turyści z Izraela	Ogół turystów	Turyści z Izraela	Ogół turystów	Turyści z Izraela	Ogół turystów
Objazd po kraju	76	8	58	14	53	13
Pobyt w miastach	21	71	29	65	44	58
Pobyt na wsi	2	9	1	9	3	5
Pobyt w górach	0	3	14	4	0	4
Pobyt nad wodą, w lesie	2	2	0	2	0	3
Inne	0	8	0	6	0	18

Źródło: badania Instytutu Turystyki w Warszawie.

Na podstawie nakreślonego obrazu zauważamy, że atrakcyjność Polski dla Izraelczyków nie wynika z dużych zasobów walorów naturalnych, lecz postrzegana jest przez nich

²⁸ K.Łopaciński, B.Radkowska, Analiza turystyki przyjazdowej do Polski z Izraela, Instytut Turystyki, Warszawa, 2007, s.27.

przede wszystkim jako kraj, który należy odwiedzić i poznać osobiście ze względu na powiązania w przeszłości.

Powolne zmiany w tym zakresie, można upatrywać w zwiększonym zainteresowaniem turystyką miejską.

Cechy społeczno-demograficzne turystów.

Jak widzimy z poniższych danych częściej Polskę odwiedza płeć męska - w 2006 roku ich udział wyniósł 63%, ale wzorzec ten nie odbiega od ogólnej tendencji wśród turystów przybywających ogółem. Turyści izraelscy to na ogół osoby w wieku do 44 lat (około 80% przyjeżdżających z Izraela), przy czym przeważają tu dwie grupy: młodzież w wieku do 24 lat oraz osoby w wieku 35-44 lat.

Tab.26. Struktura turystów z Izraela według cech społeczno-demograficznych(udział w %).

Wiek	2004		2005		2006	
	Turyści z Izraela	Ogół turystów	Turyści z Izraela	Ogół turystów	Turyści z Izraela	Ogół turystów
Płeć						
Mężczyzna	72	73	72	74	63	76
Kobieta	26	26	28	25	37	23
Brak danych	2	1	0	1	0	1
Wiek						
Do 24 lat	71	4	28	4	44	5
25-34	0	22	14	23	13	22
35-44	24	52	41	49	22	38
45-54	2	17	8	19	12	22
55 i więcej	0	4	9	5	9	8
Brak danych	2	1	0	0	0	5
Wykształcenie						
Wyższe	24	51	48	52	44	34
Średnie	74	46	52	46	56	40
Podstawowe	0	1	0	1	0	8
Brak danych	2	1	0	1	0	18
Inne informacje o turystach						
Pracują	26	87	59	90	44	84
Uczą się	71	3	34	5	47	4

Wiek	2004		2005		2006	
	Turyści z Izraela	Ogół turystów	Turyści z Izraela	Ogół turystów	Turyści z Izraela	Ogół turystów
Polskie pochodzenie	0	21	2	19	6	13

Źródło: K. Łopaciński, B. Radkowska, *Analiza turystyki przyjazdowej do Polski z Izraela*, Instytut Turystyki, Warszawa, 2007.

Zauważalny w porównaniu z ogółem turystów odwiedzających Polskę jest wyższy udział młodzieży oraz osób ze średnim wykształceniem. W latach 2004-2006 wśród turystów z Izraela wzrósł udział osób pracujących oraz osób deklarujących polskie pochodzenie.

Wydatki.

Średnio przeciętny turysta z Izraela na podróż do Polski wydaje więcej niż turysta zagraniczny (w 2006 roku ok. 1 086 zł, gdy średniozamożny turysta zagraniczny wydał 694 zł). W porównaniu z rokiem 2005 obserwuje się wzrost średnich wydatków turystów z Izraela na podróż do Polski o 27,6%. Jednak średnie wydatki na jeden dzień pobytu turystów izraelskich kształtują się poniżej średniej ogółu turystów (wynosiły 182 zł, gdy przeciętny turysta wydał 204 zł), może wpływać na to fakt, że średni czas ich pobytu jest dłuższy niż reszty podróżujących do Polski. Mimo to w porównaniu z rokiem 2005 obserwujemy wzrost średnich wydatków na jeden dzień pobytu o 53,4%.

Tab.27. Przeciętne wydatki turystów izraelskich na podróż do Polski (w zł).

Wydatki	2005	2006
Na podróż	851	1086
Na jeden dzień pobytu	118	181

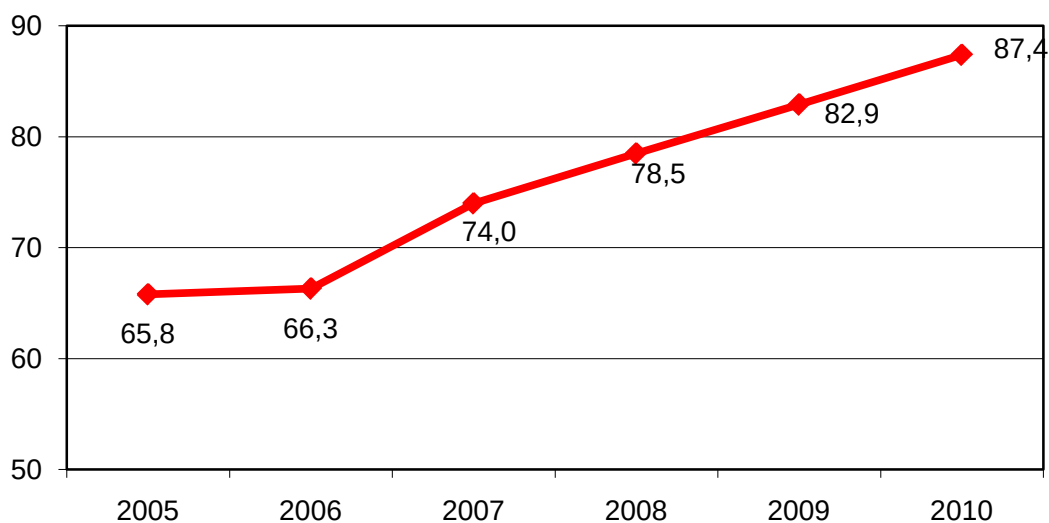
Źródło: K.Łopaciński, B.Radkowska, *Analiza turystyki przyjazdowej do Polski z Izraela*, Instytut Turystyki, Warszawa, 2007.

Wielkość wpływów z tytułu przyjazdów turystów izraelskich została oszacowana w 2006 roku na 72,0 mln zł, co stanowi 0,3% dochodów Polski z turystyki.

Prognozy.

Od początku 2005 roku obserwowaliśmy powolny trend wzrostowy przyjazdów z Izraela do Polski, duży skok nastąpił w połowie roku 2007. Do końca 2010r. przewiduje się dalsze utrzymywanie się trendu wzrostowego, a wartość przyjazdów szacuje się na 87,4 tysiąca.

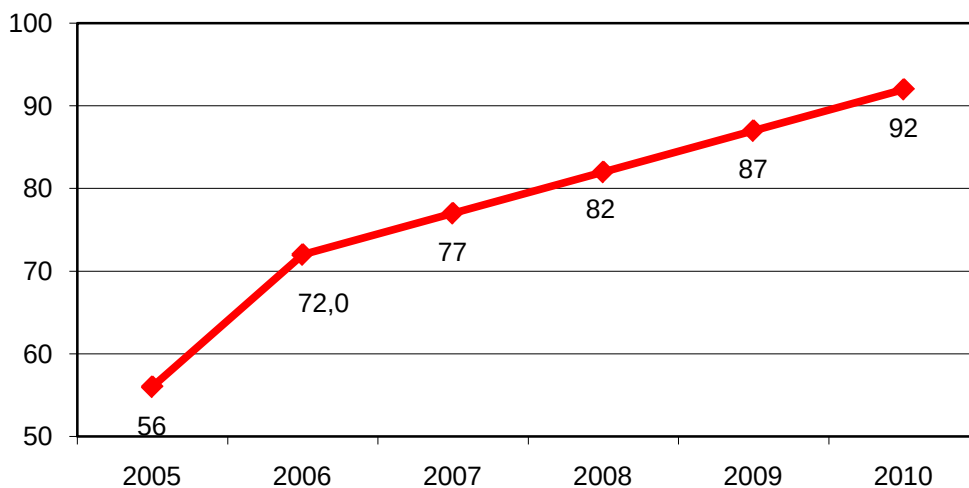
Wykr.22. Przyjazdy z Izraela do Polski w latach 2005 i 2006 oraz prognoza na lata 2007-2010 (w tys.).

Źródło: K. Łopaciński, B. Radkowska, *Analiza turystyki przyjazdowej do Polski z Izraela*, Instytut Turystyki, Warszawa, 2007- prezentacja.

W zakresie wpływów z tytułu turystów z Izraela do Polski przewiduje się również dalszy trend wzrostowy(w 2010 roku nawet 92mln zł), który rozpoczął się w połowie roku 2006, zaznaczając wysoki skok w porównaniu do roku poprzedniego, bo aż o 16 mln zł.

Wykr.23. Wpływy z tytułu przyjazdów turystów z Izraela do Polski w latach 2005 i 2006 i prognoza na lata 2007-2010(w mln).

Zakończenie.

Analizując rynek turystyczny Izraela oraz jego znaczenie dla turystyki w skali światowej, spostrzegamy, że pomimo tego, że jest to państwo o niewielkich rozmiarach, odgrywa ono dość ważną rolę, zarówno w sektorze recepcji jak i misji. Izraelczycy stopniowo otwierają się na częstsze podróżowanie do innych krajów, w tym również do Polski i skłonni są zostawiać coraz więcej pieniędzy na tych rynkach.

Niewątpliwie, również ze względu na fakt, iż jest to teren nieustającego konfliktu, cały czas Izrael przyciąga uwagę światowej opinii publicznej, ale nie tylko. Bowiem nie można odmówić Izraelczykom, iż są to ludzie życzliwi, mający upodobanie do rozmów z cudzoziemcami. Czasem chcą po prostu porozmawiać, poćwiczyć znajomość angielskiego lub dać upust emocją.

Sami chętnie porównują się do tamtejszej odmiany opuncji zwanej sabra, której owoc ma kolczastą, twardą skórkę, za to wewnątrz jest pyszny, delikatny i soczysty.²⁹

Kończąc, mam nadzieję, że udało mi się choć w małym stopniu przybliżyć i zachęcić nie jednego z Was do odwiedzenia, bądź zainteresowania się tym państwem.

---

²⁹ Brian Bell, *Izrael- przewodnik ilustrowany*, Wydawnictwo Berlitz, Warszawa 2007, s. 16.

Bibliografia.

1. A. Humphreys, N. Tilbury, *Izrael. praktyczny przewodnik*, Wydawnictwo Pascal, Bielsko-Biała, 1997.
2. Brian Bell, *Izrael- przewodnik ilustrowany*, Wydawnictwo Berlitz, Warszawa 2007
3. Red. Z. Kruczek, *Kraje pozaeuropejskie. Zarys geografii turystycznej.*, Wydawnictwo Proksenia, Kraków, 2006.
4. Raporty:
  - Central Bureau of Statistics, *Tourism In Israel 2007*,
  - UNWTO, *Tourism Highlights 2008 Edition*,
  - K. Łopaciński, B. Radkowska, *Analiza turystyki przyjazdowej do Polski z Izraela*, Instytut Turystyki, Warszawa, 2007.
5. Prezentacja Power Point:
  - K. Łopaciński, B. Radkowska, *Analiza turystyki przyjazdowej do Polski z Izraela*, Instytut Turystyki, Warszawa, 2007.
6. Strony internetowe:
  - www.bahai.org.pl
  - www.fotosik.pl
  - www.cbs.il.com
  - www.salamat.co.il
  - www1.cbs.gov.il
  - www.goisrael.com
  - www.cbs.il.com
  - www.lindsayfincher.com
  - www.wikipedia.pl
  - www.encyklopedia.pwn.pl

Spis tabel.

- Tab.1.Przeiętne temperatury w styczniu i w sierpniu oraz liczba dni z temperaturami powyżej 0°C oraz poniżej 10°Cw poszczególnych miejscowościach.
- Tab. 2. Podział administracyjny Izraela.
- Tab. 3. Ludność Izraela w podziale terytorialnym.
- Tab. 4. Struktura wydatków gospodarstw domowych (w %).
- Tab. 5.Przyjazdy turystów zagranicznych do poszczególnych regionów wg UNWTO.
- Tab. 6. Dochody z turystyki zagranicznej wg UNWTO.
- Tab. 7. Przyjazdy turystów według krajów w latach 2001-2007.
- Tab.8. Aktywność turystyczna mieszkańców Izraela w latach 2001-2005 (w%).
- Tab.9 . Aktywni turystycznie mieszkańcy Izraela według wieku (w%).
- Tab.10 . Mieszkańcy Izraela zarejestrowani w hotelach turystycznych (w tys.).
- Tab. 11. Struktura ruchu wyjazdowego z Izraela według rodzajów transportu (w %).
- Tab. 12. Struktura wiekowa uczestników ruchu wyjazdowego z Izraela (w %).
- Tab. 13. Struktura ruchu wyjazdowego z Izraela według celów (w %).
- Tab. 14. Średnie wydatki turystów z Izraela na osobę podczas podróży zagranicznych (w \$)- kurs z dnia 05-05-09.
- Tab. 15. Wyjazdy zagraniczne mieszkańców Izraela w latach 2000-2005 (w tys.)
- Tab. 16. Przyjazdy z Izraela do Polski w latach 1996-2006
- Tab. 17. Główne cele przyjazdu do Polski (udział w %).
- Tab. 18. Sposób organizacji przyjazdów do Polski (udział %).
- Tab. 19. Struktura przyjazdów według środka transportu (w %).
- Tab. 20. Średnia liczba nocy spędzonych w Polsce (długość pobytu).
- Tab. 21. Długość pobytu na terenie Polski (udział %).
- Tab. 22. Struktura przyjazdów według miejsca noclegu (w %).
- Tab.23. Terytorialne rozmieszczenie turystów z Izraela (udział w %).
- Tab.24. Wielkie miasta odwiedzane przez turystów z Izraela (średnia wartość w latach 2004-2006 w %).
- Tab. 25. Sposób spędzania czasu podczas pobytu w Polsce (udział w %)
- Tab.26. Struktura turystów z Izraela według cech społeczno-demograficznych(udział w %).
- Tab.27. Przeciętne wydatki turystów izraelskich na podróż do Polski (w zł).

Spis wykresów.

- Wykr.1. Ludność Izraela w latach 1996-2006 (w tys.).
- Wykr.2. Liczba zatrudnionych w hotelach turystycznych w latach 1990- 2007 (w tys.).
- Wykr.3. Rodzaje zakwaterowania, według typów w 2007r.(w %).
- Wykr.4. Rozkład przyjazdów turystów w latach 1990- 2007(w mln).
- Wykr.5. Długość pobytu w Izraelu, turystów przebywających w kraju mniej niż miesiąc w 2007 roku(w %).
- Wykr.6. Wiek przyjeżdżających(pomarańcz) w roku 2007.
- Wykres.7. Turyści według charakteru przyjazdu w latach 2000-2007 (w %).
- Wykr.8. Cele przyjazdów do Izraela w 2007 (w %).
- Wykr.9. Noclegi turystyczne oraz wszystkie noclegi w latach 1990- 2007(w mln).
- Wykr.10. Noclegi turystyczne według lokalizacji w 2007 roku (w%).
- Wykr.11. Noclegi Izraelitów oraz turystów zagranicznych w 2007 roku w najważniejszych regionach (w%).
- Wykr.12. Dochody z turystyki w latach 1995-2007 (w mld USD).
- Wykr.13. Wydatki turystów w Izraelu ze względu na kraj pochodzenia w 2007 (w USD).
- Wykr.14. Dochód osiągnięty z turystyki w latach 1995- 2008(w mld).
- Wykr.15. Wyjazdy krajowe mieszkańców Izraela (w tys.).
- Wykr.16. Podróże zagraniczne mieszkańców Izraela w latach 1979-2007 (w mln)- linia żółta.
- Wykr.17. Wyjazdy mieszkańców Izraela w 2007 roku(w mln)- linia żółta.
- Wykr.18. Podróże mieszkańców Izraela do wybranych krajów (w tys.).
- Wykr.19. Turyści z Izraela rejestrowani w polskiej bazie noclegowej zbiorowego zakwaterowania w latach 2004-2006 (w tys.).
- Wykr.20. Struktura ruchu przyjazdowego z Izraela do Polski według celów w 2006 roku (udział w %).
- Wykr.21. Struktura ruchu przyjazdowego z Izraela do Polski według sposobu organizacji przyjazdów w 2006 roku (udział w %).
- Wykr.22. Przyjazdy z Izraela do Polski w latach 2005 i 2006 oraz prognoza na lata 2007-2010 (w tys.).
- Wykr.23. Wpływy z tytułu przyjazdów turystów z Izraela do Polski w latach 2005 i 2006 i prognoza na lata 2007-2010(w mln).

Spis rysunków.

- Rys. 1. Mapa Izraela.
- Rys. 2. Ukształtowanie powierzchni Izraela.
- Rys. 3. Plan Jerozolimy.

Spis fotografii.

- Fot. 1. Arabski farmer.
- Fot. 2. Tarasy - ogrody bahaickie - Góra Karmel – Hajfa.
- Fot. 3. Betlejem- Bazylika Narodzenia. Źródło: www.fotosik.pl
- Fot. 4. Wnętrze hotelu SPA Club Hotel nad Morzem Martwym.
- Fot. 5. Baner z kampanii reklamowej Izraela.
- Fot. 6. Krakowski Kazimierz- jedno z miejsc w Polsce licznie odwiedzane przez żydowskich Izraelczyków.

Załączniki.

- Pełna wersja elektroniczna pracy w formacie .doc (5,9mb)
- Pełna wersja elektroniczna pracy w formacie .pdf (2,9mb)
- Skrócona wersja elektroniczna pracy – bez zdjęć.
- Film promocyjny Izraela. Źródło: www.goisrael.com

Wyrażam zgodę na opublikowanie wykonanego przeze mnie projektu na stronie AWF Kraków. Oświadczam, że został on wykonany zgodnie z obowiązującymi zasadami i nie narusza niczyich praw autorskich.